

บทที่ 5

ทัศนคติ และการเลือกอาชีพของเกษตรกร

การศึกษาการตัดสินใจทำงานนอกเกษตรของเกษตรกรกลุ่มสามมี-ภรรยาผู้เป็นหลักการผลิตของครัวเรือนนั้น ได้พิจารณาจาก ความคิดเห็น ทัศนคติ และอุดมการณ์ของเกษตรกรในด้านต่างๆ เพื่อทราบถึงกระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรต่อการทำงานเกษตรและนอกเกษตร

การตัดสินใจทำงานเกษตรและนอกเกษตรของครัวเรือน

สำหรับการตัดสินใจทำเกษตรของครัวเรือนนั้น ครัวเรือนส่วนใหญ่มีการตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตรโดยหัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ 46) รองลงมาคือหัวหน้าครอบครัวร่วมกับผู้เป็นสมาชิกครอบครัว (ร้อยละ 43) ส่วนในกรณีที่สมาชิกครอบครัวตัดสินใจกันเองนั้นมีอยู่ร้อยละ 11 โดยเมื่อแยกพิจารณาแต่ละพื้นที่พบว่า ครัวเรือนตำบลขี้เหล็กและตำบลโป่งแยงหัวหน้าครอบครัวยังคงเป็นหลักในการตัดสินใจ แต่ครัวเรือนตำบลโป่งแยงนั้นสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวเป็นผู้ตัดสินใจมากขึ้นโดยเฉพาะครัวเรือนที่ทำการเกษตรร่วมกับงานนอกเกษตร โดยมีการตัดสินใจของหัวหน้าครอบครัวเพียงผู้เดียว ร้อยละ 33.33 หัวหน้าครอบครัวตัดสินใจร่วมกับสมาชิก ร้อยละ 40 และสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวตัดสินใจกันเอง ร้อยละ 26.67 (ตาราง 5.1)

ตาราง 5.1 ผู้ตัดสินใจในการผลิตการเกษตรของครอบครัว

ผู้เป็นหลักในการตัดสินใจ	ร้อยละ						รวม (n=100)
	ต.ขี้เหล็ก			ต.โป่งแยง			
	ครัวเรือน เกษตร (n=16)	ครัวเรือนเกษตร และนอกเกษตร (n=64)	รวม (n=80)	ครัวเรือน เกษตร (n=5)	ครัวเรือนเกษตร และนอกเกษตร (n=15)	รวม (n=20)	
หัวหน้าครอบครัว	43.75	48.44	47.50	60.00	33.33	40.00	46.00
หัวหน้าครอบครัวและสมาชิก	50.00	42.19	43.75	40.00	40.00	40.00	43.00
สมาชิกคนอื่นๆในครอบครัว	6.25	9.38	8.75	0.00	26.67	20.00	11.00
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

สำหรับการตัดสินใจทำงานเกษตรและนอกเกษตรของครัวเรือนนั้นได้แยกพิจารณาเป็น 2 ช่วง คือ ฤดูทำนาหรือช่วงนา (ช่วงฤดูการผลิตที่ 1) และ ช่วงหลังนา (ฤดูการผลิตที่ 2 และ 3) เพื่อทราบถึงการเลือกของเกษตรกรในช่วงนา คือ เลือกระหว่าง (1) การปลูกข้าวซึ่งนอกจากจะทำการผลิตเพื่อขายแล้วยังสามารถเก็บไว้บริโภค และ (2) การทำงานนอกเกษตรโดยต้องซื้อข้าวเพื่อบริโภคในช่วงนา ส่วนการเลือกในช่วงหลังนา คือ ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ถั่วเหลืองซึ่งมีน้ำพองเพียงในการเพาะปลูก และการทำงานนอกเกษตรในช่วงหลังนา โดยคาดว่าหากเกษตรกรเลือกทำงานนอกเกษตรในช่วงการผลิตพืชหลัก เช่น ข้าว และถั่วเหลืองแล้ว เกษตรกรมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนไปเป็นครัวเรือนนอกเกษตรมากขึ้น

ในช่วงนาครัวเรือนทั้ง 2 พื้นที่เลือกทำงานเกษตร ร้อยละ 93 จากเหตุผลส่วนใหญ่ คือ ต้องการปลูกข้าวไว้บริโภค มีที่ดิน และเป็นงานหลัก และเลือกงานนอกเกษตรร้อยละ 7 (ตาราง 5.2) เนื่องจากเห็นว่างานนอกเกษตรมีรายได้แน่นอนและครัวเรือนไม่มีที่ดินทำกิน เมื่อแยกพิจารณาในแต่ละพื้นที่พบว่า ครัวเรือนตำบลห้วยเหล็กส่วนใหญ่ต้องการปลูกข้าวเพื่อบริโภค รองลงมาคือเห็นว่างานเกษตรเป็นงานหลักหรืออาชีพเดิมของครอบครัว และรายได้แน่นอน ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนตำบลโป่งแยงให้เหตุผลในการเลือกทำเกษตรเนื่องจากมีที่ดินทำกิน รายได้แน่นอน หรือมีน้ำใช้เพื่อการเกษตร อย่างไรก็ตามสาเหตุที่มีเหตุผลต่างกัน 2 พื้นที่นี่เนื่องจากครัวเรือนตำบลโป่งแยงส่วนใหญ่ไม่ปลูกข้าว แต่ปลูกพืชผักและไม้ดอกแทน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับการผลิตทางการเกษตร แม้แต่ในครัวเรือนที่มีความเห็นว่าตนเองเป็นครัวเรือนนอกเกษตรไม่ว่าจะพิจารณาจากรายได้หรือเวลาก็ยังคงเลือกที่จะทำงานเกษตรก่อนโดยมีเหตุผลสำคัญ คือ เป็นงานหลักของครอบครัวหรือเป็นอาชีพเดิมนั่นเอง (ตาราง 5.2)

เมื่อพิจารณากระบวนการตัดสินใจของครัวเรือนเกษตรกรเฉพาะผู้ที่ตอบ 2 อันดับ (ส่วนใหญ่เกษตรกรให้เหตุผลเพียงอันดับเดียว) พบว่าครัวเรือนเกษตรกรตำบลห้วยเหล็กส่วนใหญ่ตัดสินใจทำงานเกษตรโดยมีลำดับ คือ ปลูกข้าวไว้บริโภค-เพื่อเพิ่มรายได้ มีที่ดิน-ปลูกข้าวไว้บริโภค และเป็นงานหลัก-ปลูกข้าวไว้บริโภค ในขณะที่ครัวเรือนตำบลโป่งแยง เลือกทำการเกษตรด้วยลำดับเหตุผลที่สำคัญ คือ มีน้ำ-มีที่ดิน ซึ่งจะเห็นได้ว่า การตัดสินใจของเกษตรกรนั้นขึ้นอยู่กับทรัพยากรในครัวเรือนเป็นสำคัญ ส่วนกระบวนการตัดสินใจเลือกทำงานนอกเกษตรนั้น พบว่า ครัวเรือนตำบลห้วยเหล็กเลือกทำงานนอกเกษตรเนื่องจากเหตุผลทางรายได้ และเป็นที่น่าสังเกตว่ามีบางครัวเรือนเลือกทำงานนอกเกษตรเพราะครัวเรือนไม่มีทรัพยากรที่ดินเป็นของตนเอง (รูป 5.1 - 5.3)

สำหรับความคิดเห็นในช่วงหลังนานั้นครัวเรือนเกษตรกร ร้อยละ 81 เลือกที่จะทำการเกษตร (รูป 5.2 และ 5.3) โดยครัวเรือนใน 2 พื้นที่มีเหตุผลที่สำคัญไม่ต่างกัน คือ เห็นว่าเป็นงานหลัก มีที่ดิน และมีน้ำใช้เพื่อการเกษตร ตามลำดับ เมื่อพิจารณาแต่ละพื้นที่พบว่า ครัวเรือนตำบล

หลักส่วนใหญ่มีเหตุผล คือ เป็นงานหลัก มีน้ำให้ทำเกษตร มีที่ดิน และรายได้แน่นอน ตามลำดับ ส่วนครัวเรือน ตำบลโป่งแยงนั้นมีเหตุผลที่สำคัญ คือ มีน้ำให้ทำเกษตร เป็นงานหลัก และอิสระ ในขณะที่เหตุผลที่ครัวเรือนเลือกทำงานนอกเกษตรที่สำคัญคือ รายได้แน่นอน (ตาราง 5.3) เมื่อพิจารณากระบวนการตัดสินใจของครัวเรือนพบว่า ครัวเรือนตำบลนี้หลักส่วนใหญ่มีลำดับ (2 อันดับ) การตัดสินใจที่สำคัญ คือ มีน้ำทำเกษตร และมีที่ดิน ในขณะที่ครัวเรือนตำบลโป่งแยงมีลำดับเหตุผลที่สำคัญ คือ มีน้ำให้ทำเกษตร และมีความรู้ความชำนาญ ส่วนผู้ที่เลือกทำงานนอกเกษตรทั้ง 2 ตำบลมีเหตุผลที่สำคัญ คือ เพื่อเพิ่มรายได้ (รูป 5.2 และ 5.3)

ตาราง 5.2 การตัดสินใจในช่วงฤดูทำนาของครัวเรือน

การเลือกและเหตุผล	ครัวเรือน														รวม
	ด.ขี้เหล็ก							ด.โป่งแยง							
	ครัวเรือน	ครัวเรือนเกษตรและนอกเกษตร					รวม	ครัวเรือน	ครัวเรือนเกษตรและนอกเกษตร				รวม		
		เกษตร	1	2	3	4			รวม	เกษตร	1	3		4	
ทำการเกษตร	16	43	4	2	10	59	75	5	8	4	1	13	18	93	
ต้องการปลูกข้าวไว้บริโภค	8	18	2	1	3	24	32	1					1	33	
มีที่ดิน	3	5		1	2	8	11	1	3	1	1	5	6	17	
มีความรู้ความชำนาญ	2	2				2	4							4	
เพื่อเพิ่มรายได้		2				2	2							2	
เป็นงานหลัก	2	9			4	13	15							15	
มีแรงงานเหลือ			1			1	1							1	
มีน้ำทำเกษตร		3				3	3		4			4	4	7	
รายได้แน่นอน		2	1		1	4	4	1		1		1	2	6	
อิสระ ชอบ	1	1				1	2	2					2	4	
งานนอกเกษตรหายาก										2		2	2	2	
ไม่ต้องการออกนอกหมู่บ้าน		1				1	1		1			1	1	2	
ทำงานนอกเกษตร		1	1		3	5	5			1	1	2	2	7	
รายได้แน่นอน		1	1		1	3	3			1	1	2	2	5	
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง					2	2	2							2	
รวม	16	44	5	2	13	64	80	5	8	5	2	15	20	100	

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ความคิดเห็นในอาชีพหลักของครัวเรือนเมื่อพิจารณาจากรายได้และเวลา

- 1 เป็นครัวเรือนเกษตรเมื่อพิจารณาจากทั้งรายได้และเวลา
- 2 เป็นครัวเรือนนอกเกษตรเมื่อพิจารณาจากรายได้และเป็นครัวเรือนเกษตรเมื่อพิจารณาจากเวลา
- 3 เป็นครัวเรือนเกษตรเมื่อพิจารณาจากรายได้และเป็นครัวเรือนนอกเกษตรเมื่อพิจารณาจากเวลา
- 4 เป็นครัวเรือนนอกเกษตรเมื่อพิจารณาจากทั้งรายได้และเวลา

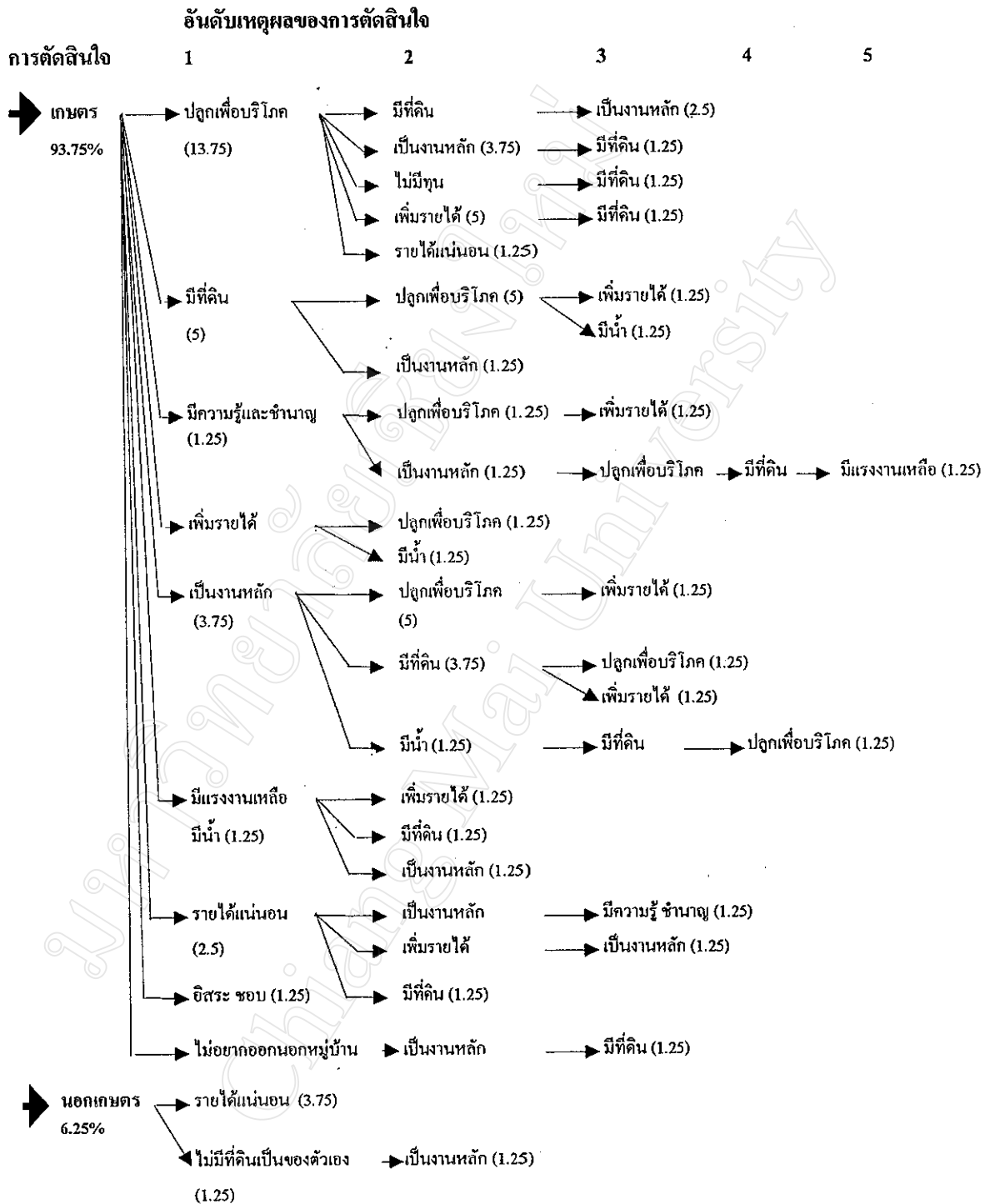
ตาราง 5.3 การตัดสินใจในช่วงหลังฤดูทำนาของครัวเรือน

การเลือกและเหตุผล	ต. จีเหล็ก							ต. โป่งแยง					รวม	
	ครัวเรือน เกษตร	ครัวเรือนเกษตรและนอกเกษตร					รวม	ครัวเรือน เกษตร	ครัวเรือนเกษตรและนอกเกษตร					รวม
		1	2	3	4	รวม			1	3	4	รวม		
		1	3	4	รวม	1			3	4	รวม			
ทำการเกษตร	16	39	1	2	7	49	65	5	8	3		11	16	81
มีน้ำทำเกษตร	4	7	1		2	10	14	3	2	2		4	7	21
รายได้แน่นอน	3	4			1	5	8							8
งานนอกเกษตรหายาก		2				2	2	1					1	3
เป็นงานหลัก	4	14		1	3	18	22		3			3	3	25
มีที่ดิน	4	5		1	1	7	11		1			1	1	12
เพื่อเพิ่มรายได้	1	3				3	4							4
มีความรู้ ความชำนาญ		1				1	1							1
ปลูกไว้บริโภค		1				1	1							1
มีแรงงานเหลือ		1				1	1		1			1	1	2
อิสระ ชอบ		1				1	1	1		1		1	2	3
ไม่ต้องการออกนอกหมู่บ้าน									1			1	1	1
ทำงานนอกเกษตร		5	4		6	15	15			2	2	4	4	19
รายได้แน่นอน		3	2		3	8	8			2	2	4	4	12
ไม่มีน้ำทำเกษตร			1			1	1							1
เป็นงานหลัก					1	1	1							1
เพื่อเพิ่มรายได้		2			1	3	3							3
ไม่มีทุน			1			1	1							1
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง					1	1	1							1
รวม	16	44	5	2	13	64	80	5	8	5	2	15	20	100

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ความคิดเห็นในอาชีพหลักของครัวเรือนเมื่อพิจารณาจากรายได้และเวลา

- 1 เป็นครัวเรือนเกษตรเมื่อพิจารณาจากทั้งรายได้และเวลา
- 2 เป็นครัวเรือนนอกเกษตรเมื่อพิจารณาจากรายได้และเป็นครัวเรือนเกษตรเมื่อพิจารณาจากเวลา
- 3 เป็นครัวเรือนเกษตรเมื่อพิจารณาจากรายได้และเป็นครัวเรือนนอกเกษตรเมื่อพิจารณาจากเวลา
- 4 เป็นครัวเรือนนอกเกษตรเมื่อพิจารณาจากทั้งรายได้และเวลา

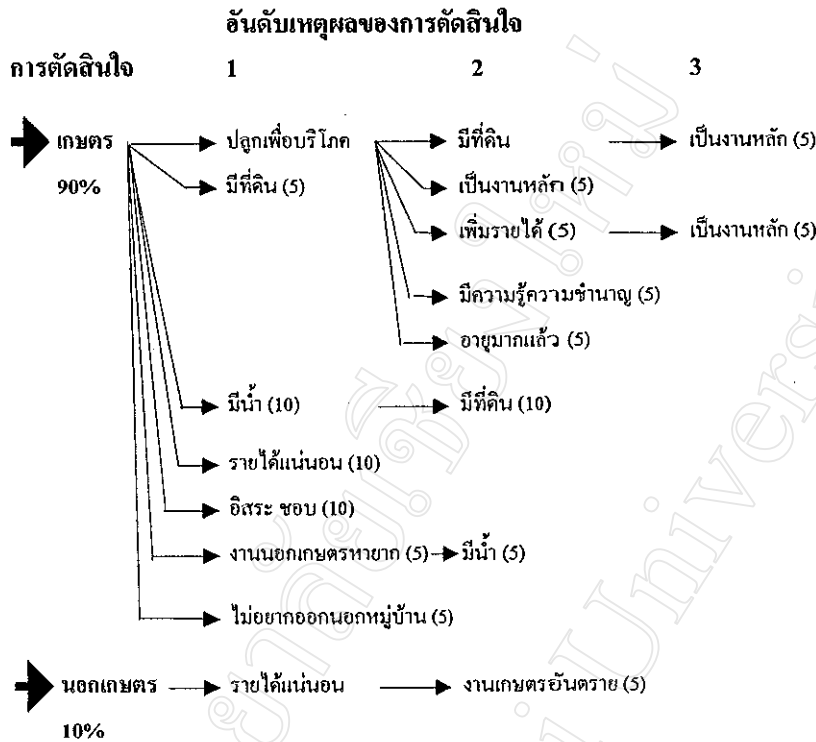

ที่มา : จากการสำรวจ

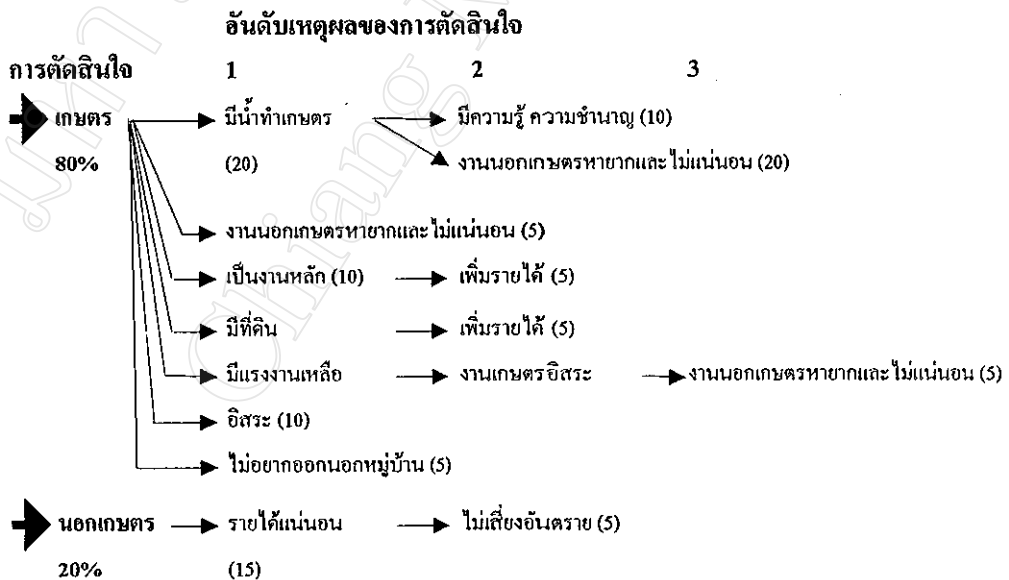
หมายเหตุ : ใน ( ) คือ ร้อยละ ของกระบวนการตัดสินใจ ณ เหตุผลอันดับสุดท้าย (มีผู้ตอบ ตั้งแต่ 1-5 อันดับ)

รูป 5.1 กระบวนการตัดสินใจทำงานเกษตรและนอกเกษตรในช่วงฤดูทำนาของครัวเรือนตำบลชีเหล็ก

กระบวนการตัดสินใจในช่วงฤดูทำนา

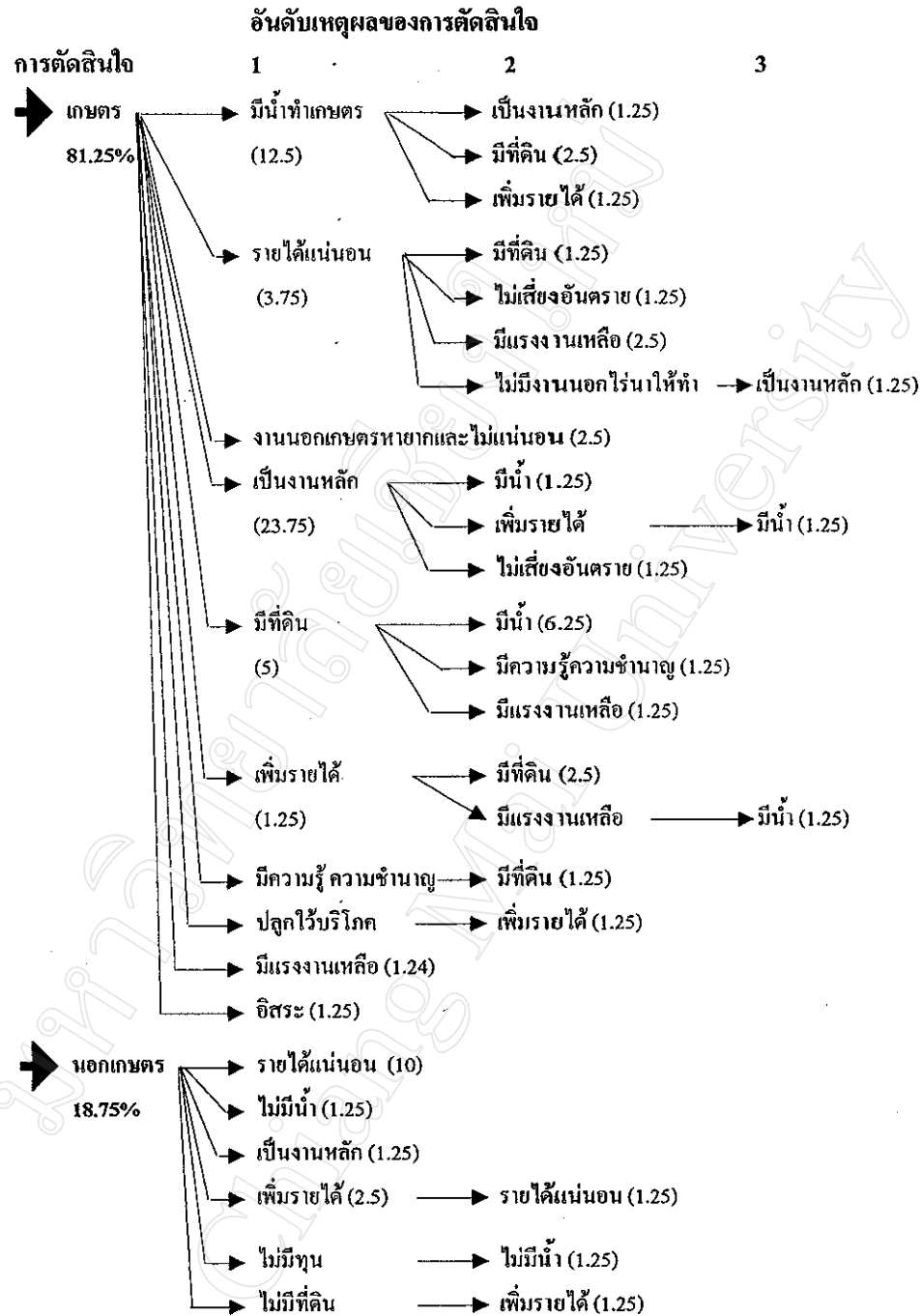
กระบวนการตัดสินใจในช่วงหลังฤดูทำนา

ที่มา: จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ใน ( ) คือ ร้อยละของกระบวนการตัดสินใจ ณ เหตุผลอันดับสุดท้าย (มีผู้ตอบ ตั้งแต่ 1-5 อันดับ)

รูป 5.2 กระบวนการตัดสินใจทำงานเกษตรกรและนอกเกษตรกรของครัวเรือนตำบลโป่งแยง

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ใน ( ) คือ ร้อยละ ของกระบวนการตัดสินใจ ณ เหตุผลอันดับสุดท้าย (มีผู้ตอบ ตั้งแต่ 1- 5 อันดับ)

รูป 5.3 กระบวนการตัดสินใจทำงานเกษตรกรและนอกเกษตรกรในช่วงหลังฤดูทำนาของ
ครัวเรือนตำบลชีเหล็ก

การตัดสินใจของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบัน

การศึกษาการตัดสินใจของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบันนั้น ได้พิจารณาด้านลักษณะการเข้าทำงาน เหตุผลการทำงาน ความเห็นของเกษตรกรต่อการมีรายได้นอกเกษตร และการจัดสรรรายได้จากการทำงานนอกเกษตร รวมถึงผลกระทบจากการทำงานนอกเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตร

การเข้าทำงานของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบัน

เพื่อทราบถึงความสามารถในการสร้างงานและเหตุผลในการตัดสินใจทำงานนอกเกษตรของเกษตรกรทั้งจากเหตุผลทางสังคมเศรษฐกิจและศักยภาพของเกษตรกรเองนั้น ได้พิจารณาลักษณะการเข้าทำงาน และเหตุผลในการทำงานนอกเกษตรของเกษตรกร ซึ่งพบว่าเกษตรกรแต่ละพื้นที่มีลักษณะการเข้าทำงานของเกษตรกรแตกต่างกัน กล่าวคือเกษตรกรส่วนใหญ่เข้าทำงานเนื่องจากมีผู้แนะนำหรือติดต่อ รองลงมาคือสร้างตนเองหรือหาเอง และเมื่อแยกพิจารณาลักษณะการเข้าทำงานของเกษตรกรหญิงและเกษตรกรชาย พบว่า เกษตรกรชายส่วนใหญ่ทำงานนอกเกษตรเนื่องจากมีคำแนะนำหรือติดต่อ รองลงมาคือ สร้างตนเองหรือหาเอง ส่วนเกษตรกรหญิงนั้นเข้าทำงานนอกเกษตรเนื่องจากมีผู้แนะนำหรือติดต่อ ไม่แตกต่างจากการสร้างตนเองหรือหาเองมากนัก (ตาราง 5.4) เมื่อพิจารณาในแต่ละพื้นที่พบว่า เกษตรกร ตำบลขี้เหล็ก มีลักษณะการเข้าทำงานส่วนใหญ่ คือ มีผู้แนะนำหรือติดต่อ ส่วนเกษตรกรตำบลโป่งแยงเข้าทำงานเนื่องจากมีผู้แนะนำหรือติดต่อ และสร้างตนเองหรือหาเองไม่ต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงต้องการข้อมูลข่าวสารหรือความช่วยเหลือ ด้านการทำงานนอกเกษตร

ตาราง 5.4 ลักษณะการเข้าทำงานของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบัน

ร้อยละ

ลักษณะการเข้าทำงาน	เกษตรกรชาย			เกษตรกรหญิง			รวม (n=136)
	ต.ขี้เหล็ก (n=56)	ต.โป่งแยง (n=14)	รวม (n=70)	ต.ขี้เหล็ก (n=57)	ต.โป่งแยง (n=9)	รวม (n=66)	
สร้างตนเอง/หาเอง	33.93	57.14	38.57	56.14	44.44	54.55	46.32
มีคนแนะนำ/ติดต่อ	80.36	50.00	74.29	50.88	55.56	51.52	63.24
ทำตามบรรพบุรุษ	1.79	0.00	1.43	1.75	0.00	1.52	1.47
อื่นๆ	5.36	7.14	5.71	0.00	0.00	0.00	2.94

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

สำหรับเหตุผลของการทำงานนอกเขตรนั้น พบว่า เกษตรกรชายและหญิงมีเหตุผลในการตัดสินใจทำงานนอกเขตรไม่แตกต่างกันมากนัก โดยมีเหตุผลที่สำคัญ คือ เพื่อเพิ่มรายได้ (4.88 คะแนน) และมีเวลาว่าง (2.25 คะแนน) ส่วนเหตุผลอื่นเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญมากนัก (คะแนนน้อยกว่า 1) เช่น มีคนส่งเสริมและชักชวน มีแรงงานฝีมือ รายได้แน่นอน ไม่มีที่ดิน และใกล้บ้าน เป็นต้น (ตาราง 5.5)

ตาราง 5.5 เหตุผลของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเขตรในปัจจุบันต่อการทำงานนอกเขตร

คะแนนเฉลี่ย

เหตุผลการทำงาน	เกษตรกรชาย			เกษตรกรหญิง			รวม (n=136)
	ด.ชี้เหล็ก (n=56)	ด.โป่งแยง (n=14)	รวม (n=70)	ด.ชี้เหล็ก (n=57)	ด.โป่งแยง (n=9)	รวม (n=66)	
เพิ่มรายได้	4.84	4.07	4.69	5.07	5.11	5.08	4.88
มีเวลาว่าง	2.36	1.00	2.09	2.63	1.11	2.42	2.25
มีคนส่งเสริมและชักชวน	0.75	0.00	0.60	0.56	0.89	0.61	0.60
ทำตามอย่างเพื่อนบ้าน	0.18	0.64	0.27	0.16	0.33	0.18	0.23
มีแรงงานฝีมือ	0.07	0.00	0.06	0.19	0.78	0.27	0.16
รายได้แน่นอน	0.27	0.00	0.21	0.09	0.00	0.08	0.15
ไม่มีที่ดิน	0.07	0.00	0.06	0.00	0.00	0.00	0.03
ใกล้บ้าน	0.00	0.00	0.00	0.18	0.44	0.21	0.10
สุขภาพไม่ดี	0.00	0.00	0.00	0.18	0.00	0.15	0.07
อื่นๆ	0.32	1.79	0.61	0.33	0.00	0.29	0.46
รวม	8.86	7.50	8.59	9.39	8.67	9.29	8.93

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : คะแนนเฉลี่ย = ผลรวมของคะแนนในแต่ละเหตุผล ÷ จำนวนตัวอย่าง (n)

วิธีให้คะแนนแสดงในภาคผนวก ก.

ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเขตรในปัจจุบันต่อการมีรายได้นอกเขตร

จากการสอบถามถึงความรู้สึกของเกษตรกรต่อการมีรายได้นอกเขตรของตนเอง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่รู้สึกไม่แตกต่างกัน โดยทั้งเกษตรกรชายและหญิงเห็นว่าการทำงานนอกเขตรนั้นทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น (ร้อยละ 76) นอกจากนี้เป็นความรู้สึกที่ไม่สำคัญ เช่น ไม่แตกต่าง คิดว่าตนได้ใช้เวลาว่างอย่างเป็นประโยชน์ ภูมิใจที่หารายได้อย่างสุจริต มีเงินออมมากขึ้น และได้ใช้ความสามารถของตัวเอง สำหรับผู้ที่ตอบว่า ไม่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่ เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มนี้ทำงานนอกเขตรเป็นบางครั้ง ซึ่งมีรายได้ไม่มาก และ จัดสรรรายได้จากนอกเขตรเกือบทั้ง

หมดให้กับค่าใช้จ่ายในบ้าน ซึ่งเป็นการได้มาจ่ายไป จึงทำให้เกษตรกรเองไม่รู้สึกลงถึงความแตกต่างของรายได้ที่เพิ่มขึ้นมาจากการทำงานนอกเกษตรแต่อย่างไร (ตาราง 5.6)

ตาราง 5.6 ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบันต่อการมีรายได้นอกเกษตร

เหตุผล	เกษตรกรชาย			เกษตรกรหญิง			รวม (n=136)
	ต.ซีเหล็ก (n=56)	ต.โป่งแยง (n=14)	รวม (n=70)	ต.ซีเหล็ก (n=57)	ต.โป่งแยง (n=9)	รวม (n=66)	
	ความเป็นอยู่ดีขึ้น	80.36	57.14	75.71	77.19	66.67	
มีเงินออมเพิ่มขึ้น	0.00	0.00	0.00	1.75	0.00	1.52	0.74
ใช้เวลาว่างเป็นประโยชน์	3.57	0.00	2.86	5.26	0.00	4.55	3.68
ได้ใช้ความสามารถตัวเอง	0.00	0.00	0.00	1.75	0.00	1.52	0.74
ภูมิใจที่หารายได้อย่างสุจริต	1.79	7.14	2.86	1.75	0.00	1.52	2.21
ไม่แตกต่าง	5.36	21.43	8.57	0.00	22.22	3.03	5.88
เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ	3.57	0.00	2.86	7.02	11.11	7.58	5.15
อื่นๆ	7.14	14.29	8.57	7.02	0.00	6.06	7.35

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

การจัดสรรรายได้นอกเกษตรของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบัน

สำหรับการจัดสรรรายได้จากการทำงานนอกเกษตรของเกษตรกรนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่หารายได้จากการทำงานนอกเกษตรแบ่งออกเป็น 2 หรือ 3 ส่วน ซึ่งเมื่อพิจารณาเกษตรกรทั้ง 2 ตำบล พบว่า เกษตรกรจัดสรรรายได้จากการทำงานนอกเกษตรทั้งหมดไว้เป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน ร้อยละ 54.39 รองลงมา คือ เป็นทุนการศึกษาบุตร ร้อยละ 14.75 ลงทุนการเกษตรร้อยละ 12.46 เก็บไว้ใช้ส่วนตัว ร้อยละ 8.02 และลงทุนนอกเกษตร ร้อยละ 4.64 และเมื่อพิจารณาสัดส่วนของเกษตรกรที่จัดสรรรายได้จากนอกเกษตรให้กับค่าใช้จ่ายในแต่ละรายการนั้น พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จัดสรรรายได้จากนอกเกษตรทั้งหมดให้กับครอบครัวเป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน รองลงมาคือเพื่อเป็นทุนการศึกษาบุตร ลงทุนเกษตร เก็บไว้ใช้ส่วนตัว และลงทุนในงานนอกเกษตร ซึ่งมีเกษตรกรเพียงร้อยละ 47.06 เท่านั้นที่จัดสรรเงินจากการทำงานนอกเกษตรเพื่อใช้ลงทุนการเกษตรโดยมีสัดส่วนรายได้จากนอกเกษตรเฉลี่ย ร้อยละ 26.00 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการจัดสรรรายได้จากนอกเกษตรของเกษตรกรชาย พบว่ามีการให้ความสำคัญกับการลงทุนเกษตรมากขึ้น รองจากค่าใช้จ่ายในบ้าน โดย

มีสัดส่วนรายได้จากนอกเกษตรเพื่อลงทุนเกษตรเฉลี่ย 26.04 จากเกษตรกรชายร้อยละ 57.14 ในขณะที่เกษตรกรหญิงให้ความสำคัญกับการลงทุนเกษตรน้อย นั่นคือ ส่วนใหญ่แบ่งให้กับการใช้จ่ายในบ้าน รองลงมาคือ ใช้จ่ายเป็นทุนในการศึกษาบุตร เก็บไว้ใช้ส่วนตัว ลงทุนการเกษตร และ ใช้จ่ายลงทุนในงานนอกเกษตร ในสัดส่วน ร้อยละ 64.64 30.32 18.33 21.89 และ 20.50 ของรายได้จากนอกเกษตรทั้งหมด ตามลำดับ (ตาราง 5.7)

ตาราง 5.7 การจัดสรรรายได้นอกเกษตรของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบัน

รายการ		ชาย			หญิง			รวม (n=136)
		ด.ชีเหล็ก (n=56)	ต.โป่ง แยง(n=14)	รวม (n=70)	ด.ชีเหล็ก (n=57)	ต.โป่งแยง (n=9)	รวม (n=66)	
		ค่าใช้จ่ายในบ้าน :	1	53.30	42.70	51.18	59.98	
	2	55.28	42.70	52.69	65.75	56.43	64.64	58.24
	3	96.43	100.00	97.14	91.23	77.78	89.39	93.38
ลงทุนการเกษตร :	1	17.94	14.88	17.33	6.78	10.56	7.30	12.46
	2	29.54	26.04	28.88	22.74	19.00	21.89	26.48
	3	60.71	57.14	60.00	29.82	55.56	33.33	47.06
ลงทุนงานนอกเกษตร :	1	5.86	6.96	6.08	2.54	6.67	3.11	4.64
	2	21.89	19.50	21.29	18.13	30.00	20.50	21.03
	3	26.79	35.71	28.57	14.04	22.22	15.15	22.06
เป็นทุนการศึกษาบุตร :	1	11.65	14.70	12.26	14.78	33.89	17.39	14.75
	2	26.09	25.73	26.00	27.18	43.57	30.20	28.25
	3	44.64	57.14	47.14	54.39	77.78	57.58	52.21
เก็บไว้ใช้ส่วนตัว :	1	7.21	15.04	8.78	7.57	5.00	7.22	8.02
	2	20.20	26.31	21.95	18.77	15.00	18.33	20.21
	3	35.71	57.14	40.00	40.35	33.33	39.39	39.71
อื่นๆ :	1	3.80	5.71	4.19	8.33	0.00	7.20	5.65
	2	21.30	80.00	26.64	31.67	-	31.67	29.54
	3	17.86	7.14	15.71	26.32	0.00	22.73	19.12

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : 1 คือ ร้อยละของสัดส่วนรายได้ เฉลี่ยต่อเกษตรกรทั้งหมด (n)

2 คือ ร้อยละของสัดส่วนรายได้ เฉลี่ยเฉพาะเกษตรกรผู้จัดสรรรายได้ในรายการนั้นเท่านั้น

3 คือ ร้อยละของจำนวนผู้ตอบในแต่ละรายการ

ผลกระทบจากการทำงานนอกเกษตรของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบัน

เกษตรกรที่ทำงานเกษตรในปัจจุบันส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานนอกเกษตรประมาณ 5-20 ปี ซึ่งพบว่า การทำงานนอกเกษตรของเกษตรกรนั้นไม่มีผลต่อการเกษตรของครัวเรือนมากนัก โดยมีครัวเรือนที่สามีหรือภรรยาผู้เป็นหลักในการผลิตการเกษตรของครัวเรือนทำงานนอกเกษตรแล้วมีผลให้ผู้ทำงานเกษตรที่เหลืออยู่ในครัวเรือนต้องทำงานเพิ่มขึ้นเพียง 11 ครัวเรือน ส่วนผลต่อการลดพื้นที่การผลิตของครัวเรือนนั้น พบว่ามีอยู่ 7 ครัวเรือน และมีครัวเรือนเกษตรกรเพียง 3 ครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากการทำงานนอกเกษตรแล้วมีการเปลี่ยนชนิดพืชหรือสัตว์ เช่น การเปลี่ยนจากการปลูกพืชผักสวนครัวที่ต้องการการเอาใจใส่และดูแลมาก เช่น การปลูกมะเขือจ้าวพระยามาเป็นชะอม ซึ่งมีการดูแลน้อยลงสามารถใช้เวลาช่วงเช้าหรือเย็นในการดูแล และแรงงานครัวเรือนที่เหลืออยู่ทำแทนได้ในบางกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรใช้เวลาทำกิจกรรมการเกษตรได้น้อยลง ส่วนผลต่อการจัดการและการใช้ปัจจัยการผลิตนั้น พบว่าในด้านการจัดการนั้น มีการเปลี่ยนวิธีการเตรียมดินจากใช้แรงงานในครัวเรือนมาใช้เครื่องจักรหรือแรงงานจ้าง 1 ครัวเรือน และในด้านการดูแลพืชทั่ว ๆ ไป เช่น การฉีดยาปราบศัตรูพืช มีการใช้แรงงานจ้างแทนแรงงานครัวเรือน 2 ครัวเรือน ส่วนการเปลี่ยนแปลงการใช้ปัจจัยการผลิตนั้นมีการเปลี่ยนด้านปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์ 3 ครัวเรือน มีการเปลี่ยนแปลงปริมาณปุ๋ย 1 ครัวเรือน การเพิ่มยาฆ่าแมลง 1 ครัวเรือน โดยเกษตรกรได้นำรายได้จากการทำงานนอกเกษตรมาใช้จ่ายในปัจจัยเหล่านี้เพิ่มขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงจากเปอร์เซ็นต์การออก และโรคและแมลง เนื่องจากเกษตรกรมีเวลาดูแลน้อยลง ซึ่งผลจากการทำงานนอกเกษตรนั้นส่วนใหญ่ครัวเรือนเกษตรกรจะได้รับผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาของบุตรหลาน และสุขอนามัย โดยมีผลให้สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาของบุตรหลานดีขึ้น (55 47 และ 39 ครัวเรือน) และสำหรับด้านสุขอนามัยนั้นการทำงานนอกเกษตรอาจจะมีผลให้สุขภาพของเกษตรกรเลวลงหรือดีขึ้นนั้น ขึ้นอยู่กับประเภทงานที่เกษตรกรทำ อย่างไรก็ตามสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่ก็นึกว่าการทำงานนอกเกษตรจะช่วยทำให้สุขภาพดีขึ้นจากการไม่ต้องสัมผัสกับสารเคมีการเกษตร (20 ครัวเรือน) ส่วนผู้ที่คิดว่าสุขภาพเลวลงนั้นเกิดจากเกษตรกรต้องทำงานนอกเกษตรและงานเกษตรทำให้มีเวลาพักผ่อนน้อย สุขภาพจึงอ่อนแอลง (9 ครัวเรือน) (ตาราง 5.8)

ตาราง 5.8 ผลกระทบจากการทำงานนอกเกษตรของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบัน

ครัวเรือน

ผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกร	ค.ชี้หลัก			ค.ไป่งแยง			รวม (n=79)
	กิจการ ส่วนตัว (n=12)	รับจ้าง (n=36)	กิจการส่วนตัว และรับจ้าง (n=16)	กิจการ ส่วนตัว (n=1)	รับจ้าง (n=11)	กิจการส่วนตัว และรับจ้าง (n=3)	
ระบบการผลิต							
ไม่เปลี่ยนระบบ	12	33	12	1	9	2	69
ลดพื้นที่การผลิต	0	1	3	0	2	1	7
เปลี่ยนชนิดพืชหรือสัตว์	0	2	1	0	0	0	3
การจัดการ และการใช้ปัจจัยการผลิต							
เมล็ดพันธุ์	1	1	0	0	1	0	3
ปุ๋ย	1	0	0	0	0	0	1
ยาฆ่าแมลง	1	0	0	0	0	0	1
วิธีเตรียมดิน	1	0	0	0	0	0	1
การดูแล	1	3	1	0	1	0	6
การเก็บเกี่ยว	1	1	0	0	0	0	2
การทำงานของเกษตรกรที่เหลือเพิ่มขึ้น	1	5	2	0	3	0	11
อื่นๆ							
สังคม							
ดีขึ้น	8	25	8	0	6	1	48
ลดลง	1	1	0	0	0	0	2
เศรษฐกิจ							
ดีขึ้น	12	24	11	0	8	1	56
ลดลง	0	0	1	0	0	0	1
การศึกษานูตรหลานดีขึ้น	6	16	9	0	7	2	40
สุขอนามัย							
ดีขึ้น	5	4	8	0	1	2	20
ลดลง	1	5	1	0	2	0	9

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบันต่อการทำการเกษตรในอนาคต เพื่อทราบทัศนคติของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบันต่ออาชีพเกษตรนั้นได้ สอบถามถึงความคิดของเกษตรกรต่อการทำอาชีพเกษตรในอนาคต ซึ่งพบว่าเกษตรกรร้อยละ 83.82 ยังคงมีความเห็นว่าจะทำงานเกษตรต่อไปโดยมีเหตุผลค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งมีเหตุผลสำคัญ คือ งานเกษตรเป็นรายได้หรืออาชีพหลัก (ร้อยละ 18.38) รองลงมา คือ มีที่ดินต้องการใช้ประโยชน์ ให้เต็มที่ (ร้อยละ 11.76) งานเกษตรได้เงินเป็นก้อน (ร้อยละ 10.29) ทำเสริมกัน (ร้อยละ 8.85) และ ไม่มีความรู้ด้านอื่น (ร้อยละ 8.09) ตามลำดับ ส่วนเหตุผลของเกษตรกรที่จะเลิกทำงานเกษตรนั้น มี เหตุผลจากรายได้เกษตรกรน้อยไม่คุ้มเหนื่อย และงานเกษตรใช้ทุนสูง หรืออายุมากแล้ว ตามลำดับ เมื่อแยกพิจารณาเกษตรกรชายและหญิงแต่ละพื้นที่นั้นพบว่าเหตุผลต่อความคิดเห็นที่เกษตรกรจะ ทำเกษตรต่อไปของเกษตรกรนั้นแตกต่างกันไป ในขณะที่เหตุผลต่อการเลิกทำงานเกษตรไม่แตก กันมากนัก ส่วนใหญ่ผู้ที่เลิกทำเกษตรในอนาคตอยู่ในตำบลใกล้เคียง ซึ่งปลูกข้าวและถั่วเหลือง เป็นพืชหลัก โดยเหตุผลของเกษตรกรหญิงและชายตำบลใกล้เคียงนั้นใกล้เคียงกัน คือ งานเกษตร เป็นรายได้หรืออาชีพหลัก รองลงมา คือ ต้องการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่มีอยู่ให้เต็มที่ ในขณะที่ เกษตรกรตำบลโป่งแยงนั้นมีเหตุผลแตกต่างกันไป โดยเกษตรกรชายมีเหตุผล คือ ทำเสริมกันไป งานเกษตรได้เงินเป็นก้อน และงานเกษตรเป็นรายได้หรืออาชีพหลัก ส่วนเกษตรกรหญิงเห็นว่างาน เกษตรได้เงินเป็นก้อน เป็นส่วนใหญ่ (ตาราง 5.9) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะยังคงทำการ เกษตรต่อไป โดยทำเป็นอาชีพหลักเพื่อรายได้ที่แน่นอนของครอบครัว หรือทำร่วมกับงานนอก เกษตรเพื่อจะมีรายได้จากหลายทางมาใช้จ่ายในครอบครัว ดังนั้นหากมีการส่งเสริมให้ทำงานนอก เกษตรร่วมกับงานเกษตร ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ราบใกล้เมือง หรือที่สูงไกลเมือง จะไม่ส่งผลให้ เกษตรกรเลิกทำงานเกษตรแต่อย่างใดแต่กลับเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนเกษตรกร ทั้งนี้ควร ทำควบคู่กับการพัฒนาทางด้านการผลิตและการตลาด รวมถึง ทางด้านสินเชื่อหรือระบบประกัน ความเสี่ยง โดยเฉพาะสำหรับพืชในที่ราบ เช่น ข้าวและถั่วเหลือง ซึ่งมีความผันผวนของราคาในแต่ละ ปีสูง หรืออาจมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้เหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกร

การตัดสินใจของเกษตรกรผู้ไม่ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบัน

เกษตรกรคู่สามี-ภรรยาทั้งหมดที่ไม่ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบันนั้นมีเหตุผลแตกต่างกันไป โดยเหตุผลสำคัญคือ ไม่มีเวลาวาง อายุมากหรือสุขภาพไม่ดี ไม่มีความรู้ในอาชีพอื่น มีงานอื่นต้องทำในบ้าน และไม่ชอบหรือไม่อิสระ อย่างไรก็ตามเกษตรกรชาย ตำบลโป่งแยงส่วนใหญ่ให้ เหตุผลว่า ไม่ชอบหรือไม่อิสระ ส่วนเหตุผลของเกษตรกรหญิง ตำบลโป่งแยงที่สำคัญ คือ ไม่มีเวลาวางและมีงานต้องทำในบ้าน (ตาราง 5.10) และสำหรับความเห็นต่อการทำงานนอกเกษตรใน

อนาคตนั้นเกษตรกรผู้ไม่ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบัน ส่วนใหญ่คิดว่าตนจะไม่ทำงานนอกเกษตรในอนาคต (ร้อยละ 77.59) โดยมีเหตุผลที่สำคัญ คือ อายุมากแล้ว งานเกษตรอิสระ และความรู้ที่น้อยหางานยาก หรือไม่ว่าง เมื่อแยกพิจารณาในแต่ละพื้นที่พบว่า เกษตรกรชาย ตำบลโป่งแยงส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่างานเกษตรอิสระ ส่วนเกษตรกรหญิงส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า อายุมากแล้ว และความรู้ที่น้อยหางานยาก ในขณะที่เกษตรกรหญิง ตำบลโป่งแยงนั้นส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ไม่ว่าง อย่างไรก็ตามมีเกษตรกรร้อยละ 20.62 จะทำงานนอกเกษตรในอนาคต ทั้งนี้เนื่องจากต้องการทำเพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว และเห็นว่าเป็นงานสบาย ตามลำดับ (ตาราง 5.11)

ตาราง 5.9 เหตุผลของเกษตรกรผู้ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบัน ต่อความคิดเห็นในการเลิกหรือยังคงทำงานเกษตรต่อไปในอนาคต

เหตุผล	เกษตรกรชาย			เกษตรกรหญิง			รวม (n=136)
	ค.จีเหล็ก (n=56)	ค.โป่งแยง (n=14)	รวม (n=70)	ค.จีเหล็ก (n=57)	ค.โป่งแยง (n=9)	รวม (n=66)	
	ร้อยละ						
ทำเกษตรต่อไป	87.50	92.86	88.57	78.95	77.78	78.79	83.82
งานเกษตรมันคงกว่า	7.14	0.00	5.71	7.02	11.11	7.58	6.62
มีที่ดินต้องการใช้ให้เกิดประโยชน์	12.50	7.14	11.43	14.04	0.00	12.12	11.76
ไม่มีความรู้ด้านอื่น	8.93	0.00	7.14	8.77	11.11	9.09	8.09
อายุมากแล้ว	5.36	0.00	4.29	5.26	0.00	4.55	4.41
งานเกษตรได้เงินเป็นก้อน	7.14	21.43	10.00	7.02	33.33	10.61	10.29
เกษตรเป็นอาชีพและรายได้หลัก	25.00	14.29	22.86	15.79	0.00	13.64	18.38
งานนอกเกษตรไม่มีตลอด	3.57	7.14	4.29	0.00	11.11	1.52	2.94
แบ่งเวลาได้	3.57	7.14	4.29	1.75	0.00	1.52	2.94
ทำเสริมกัน	5.36	28.57	10.00	7.02	11.11	7.58	8.82
มีความรู้ทางการเกษตรเป็นอย่างดี	0.00	0.00	0.00	5.26	0.00	4.55	2.21
อื่นๆ	10.71	14.29	11.43	12.28	11.11	12.12	11.76
ไม่แสดงความคิดเห็น	0.00	7.14	1.43	0.00	0.00	0.00	0.74
เลิกทำเกษตร	12.50	7.14	11.43	21.05	11.11	19.70	15.44
อายุมากแล้ว	1.79	0.00	1.43	3.51	0.00	3.03	2.21
รายได้ไม่คุ้มเหนื่อย	5.36	0.00	4.29	10.53	0.00	9.09	6.62
งานเกษตรใช้ทุนสูง	3.57	0.00	2.86	1.75	0.00	1.52	2.21
อื่นๆ	1.79	7.14	2.86	5.26	11.11	6.06	4.41
ไม่แน่ใจขึ้นอยู่กับงานนอกเกษตร	0.00	0.00	0.00	0.00	11.11	1.52	0.74

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : เหตุผลตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

สำหรับความรู้สึกต่อผู้ที่ทำงานนอกเกษตรรายอื่น ๆ นั้นส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรผู้ที่ไม่ทำงานนอกเกษตรจะไม่มีความเห็นต่อผู้ที่ทำงานนอกเกษตรรายอื่น ๆ (ร้อยละ 48.28) รองลงมาคือเห็นว่าดีที่บุคคลเหล่านั้นมีรายได้เพิ่ม (ร้อยละ 32.76) และอยากทำเช่นกันแต่ไม่มีเวลาหรือสุขภาพไม่อำนวย (ร้อยละ 13.79) มีส่วนน้อยที่รู้สึกชื่นชมต่อผู้ที่ทำงานนอกเกษตร (ร้อยละ 5.17) (ตาราง 5.12)

ตาราง 5.10 สาเหตุที่ไม่ทำงานนอกเกษตรของเกษตรกร

เหตุผล	เกษตรกรชาย			เกษตรกรหญิง			รวม
	ค.จีเหล็ก	ค.โป่งแยง	รวม	ค.จีเหล็ก	ค.โป่งแยง	รวม	(n=58)
	(n=22)	(n=6)	(n=28)	(n=19)	(n=11)	(n=30)	
ไม่มีเวลาว่าง	40	5	45	45	30	75	120
มีงานต้องทำในบ้าน	10	0	10	5	15	20	30
ไม่มีความรู้อาชีพอื่น	25	5	30	19	0	19	49
อายุมาก สุขภาพไม่ดี	28	4	32	19	0	19	51
ไม่มีงานให้ทำ	0	0	0	10	4	14	14
อยากพัก	0	0	0	5	0	5	5
ไม่ชอบ ไม่อิสระ	14	15	29	0	0	0	29
รายได้จากนอกเกษตรน้อย	5	5	10	0	4	4	14
อยากทำงานเกษตรให้ดี	0	0	0	0	4	4	4
กลัวไม่ถูกใจนายจ้าง	0	4	4	0	5	5	9
อยากใช้ประโยชน์ที่ดิน	0	0	0	0	5	5	5
รวม	122	38	160	103	67	170	330

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

วิธีให้คะแนนแสดงในภาคผนวก ก.

ตาราง 5.11 การตัดสินใจทำงานนอกเกษตรในอนาคตของเกษตรกรผู้ไม่ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบัน

เหตุผล	เกษตรกรชาย			เกษตรกรหญิง			รวม (n=58)
	ค.จีเหล็ก	ค.โป่งแยง	รวม	ค.จีเหล็ก	ค.โป่งแยง	รวม	
	(n=22)	(n=6)	(n=28)	(n=19)	(n=11)	(n=30)	
ไม่ทำ	86.36	83.33	85.71	78.95	54.55	70.00	77.59
ความรู้น้อยหางานยาก	9.09	0.00	7.14	10.53	9.09	10.00	8.62
งานเกษตรอิสระ	13.64	33.33	17.86	0.00	9.09	3.33	10.34
มีความรู้ทางการเกษตรเป็นอย่างดี	4.55	0.00	3.57	5.26	0.00	3.33	3.45
อายุมาก สุขภาพไม่ดี	50.00	0.00	39.29	47.37	0.00	30.00	34.48
ไม่ว่าง	4.55	16.67	7.14	5.26	18.18	10.00	8.62
ไม่รู้อะไรจะทำอะไร	4.55	16.67	7.14	5.26	9.09	6.67	6.90
อยากพัก	0.00	0.00	0.00	5.26	0.00	3.33	1.72
ไม่ชอบ	0.00	16.67	3.57	0.00	0.00	0.00	1.72
กลัวไม่ถูกใจนายจ้าง	0.00	0.00	0.00	0.00	9.09	3.33	1.72
งานนอกเกษตรไม่มั่นคง	4.55	0.00	3.57	0.00	0.00	0.00	1.72
รายได้เกษตรเป็นก้อน	4.55	0.00	3.57	0.00	0.00	0.00	1.72
มีที่เป็นของตนเอง	4.55	0.00	3.57	0.00	0.00	0.00	1.72
ทำ	13.64	16.67	14.29	21.05	36.36	26.67	20.69
ไม่ยากเกินความสามารถ	0.00	0.00	0.00	5.26	0.00	3.33	1.72
อายุมาก สุขภาพไม่ดี	0.00	0.00	0.00	0.00	9.09	3.33	1.72
งานเกษตรเป็นงานหนัก	4.55	0.00	3.57	0.00	0.00	0.00	1.72
เป็นรายได้เสริม	0.00	16.67	3.57	10.53	9.09	10.00	6.90
ไม่ลำบาก	0.00	0.00	0.00	5.26	9.09	6.67	3.45
ถ้ามีทุนจะทำ	4.55	0.00	3.57	0.00	0.00	0.00	1.72
พิจารณาผลตอบแทนก่อน	4.55	0.00	3.57	0.00	0.00	0.00	1.72
ถ้ามีงานทำก็ทำ	0.00	0.00	0.00	0.00	9.09	3.33	1.72
ไม่ระบุ	0.00	0.00	0.00	0.00	9.09	3.33	1.72

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : คอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตาราง 5.12 ความรู้สึกของเกษตรกรผู้ที่ไม่ทำงานนอกเกษตรต่อผู้มีรายได้จากงานนอกเกษตร

ความรู้สึกเมื่อเห็นผู้อื่นมีรายได้จากนอกเกษตร	เกษตรกรชาย			เกษตรกรหญิง			รวม (n=58)
	ด.จีเหล็ก (n=22)	ด.โป่งแยง (n=6)	รวม (n=28)	ด.จีเหล็ก (n=19)	ด.โป่งแยง (n=11)	รวม (n=30)	
	อยากทำ (แต่ไม่ว่าง ไม่มีความรู้หรือสุขภาพ ไม่อำนวย)	13.64	16.67	14.29	15.79	9.09	
ดีที่มีรายได้เพิ่ม	31.82	33.33	32.14	36.84	27.27	33.33	32.76
ไม่มีความเห็น	54.55	50.00	53.57	36.84	54.55	43.33	48.28
คนนั้นมีความรู้ความสามารถ	0.00	0.00	0.00	10.53	9.09	10.00	5.17
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

ประเภทงานและแหล่งฝึกงานนอกเกษตรของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยฝึกงานมาก่อน โดยมีผู้ที่เคยฝึกงานเพียงร้อยละ 30.93 ซึ่งแบ่งเป็นผู้เคยฝึกงานในหน่วยงานของรัฐบาล ร้อยละ 14.43 และฝึกงานจากเอกชน นายจ้าง หรือผู้มีประสบการณ์ ร้อยละ 16.49 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการฝึกงานของผู้ที่ทำงานเกษตรและนอกเกษตรร่วมกันนั้นยังคงมีสัดส่วนของผู้เคยฝึกงานมากกว่าผู้ที่ทำเกษตรเพียงอย่างเดียวโดยเกษตรกรที่ทำงานนอกเกษตรในตำบลจีเหล็กส่วนใหญ่ได้รับการฝึกงานก่อสร้างจากนายจ้างหรือผู้มีประสบการณ์ ในขณะที่เกษตรกรตำบลโป่งแยงที่ได้รับการฝึกงานทั้งหมดทำงานนอกเกษตร ซึ่งงานที่ได้รับการฝึกมากที่สุด คือ ช่างยนต์จากหน่วยงานของรัฐบาล สำหรับเกษตรกรหญิงนั้นส่วนใหญ่จะได้รับการฝึกงานเย็บผ้าหรือทอผ้าจากทั้งหน่วยงานรัฐบาลและจากเอกชน หรือผู้มีฝีมือ (ตาราง 5.13) ซึ่งไม่ต่างกันมากนักในแต่ละพื้นที่และระหว่างผู้ทำเกษตรเพียงอย่างเดียวและผู้ทำเกษตรร่วมกับงานนอกเกษตร

ทัศนคติของเกษตรกรต่อลักษณะงานนอกเกษตร งานเกษตร และการศึกษาของบุตรหลาน

จากการสอบถามเพื่อทราบถึงทัศนคติของเกษตรกรคู่สามี-ภรรยาใน เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการส่งลูกหลานเรียนสูง ๆ (4.75 คะแนน) ส่วนความคิดเห็นต่องานเกษตรนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการปลูกข้าวกินเอง (3.88 คะแนน) และเกษตรกรเห็นด้วยในระดับต่ำ (3.13 คะแนน) ต่อความคิดว่า งานเกษตรทำแล้วไม่ก้าวหน้า (ตาราง 5.14) นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่างานเกษตรนั้นแม้จะลำบากแต่มีอิสระ (4.55 คะแนน)

ตาราง 5.13 แหล่งฝึกงานและประเภทงานนอกเกษตรของเกษตรกร

ร้อยละ

การฝึกงาน	เกษตรกรชาย						เกษตรกรหญิง						รวม
	ด. ชีหะเล็ก			ด. ปังแยง			ด. ชีหะเล็ก			ด. ปังแยง			
	เกษตร (n=22)	เกษตรและ นอกเกษตร (n=56)		เกษตร (n=6)	เกษตรและ นอกเกษตร (n=14)		ไม่ทำ (n=2)	เกษตร นอกเกษตร (n=17)		เกษตร (n=11)	เกษตรและ นอกเกษตร (n=9)		
		เกษตร	นอกเกษตร		เกษตร	นอกเกษตร		เกษตร	นอกเกษตร		เกษตร	นอกเกษตร	
รวม	รวม		รวม	รวม		รวม	รวม		รวม				
ไม่เคยฝึก	81.82	76.79	100.00	64.29	77.55	100.00	58.82	56.14	72.73	66.67	60.42	69.07	
หน่วยงานของรัฐบาล	9.09	3.87	0.00	21.43	7.14	0.00	35.29	21.05	9.09	22.22	21.88	14.43	
ทำของครัวเรือน	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.88	0.00	0.00	0.00	1.04	0.52	
เข็นค้ำ ทอดค้ำ	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	11.76	14.04	9.09	11.11	12.50	6.19	
ทำขนมอาหาร	4.55	0.00	0.00	0.00	1.02	0.00	11.76	3.51	0.00	0.00	4.17	2.58	
ช่างไฟ	4.55	1.79	0.00	0.00	2.04	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.03	
ช่างยนต์	0.00	0.00	0.00	21.43	3.06	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.55	
ขับรถ	0.00	1.79	0.00	0.00	1.02	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.52	
ดอกไม้ประดับและอาหาร	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.88	0.00	0.00	0.00	1.04	0.52	
ดอกไม้ประดับและเข็นค้ำ	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.75	0.00	0.00	1.04	0.52	
ดอกไม้ประดับและขนม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.75	0.00	11.11	2.08	1.03	
เดกขน นากุ้ง และผู้ประกอบการ	9.09	19.64	0.00	14.29	15.51	0.00	5.88	22.81	18.18	11.11	17.71	16.49	
คิดราคาไม้ฉันทัน	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.75	0.00	0.00	1.04	0.52	
ก่อสร้าง	9.09	16.07	0.00	7.14	12.24	0.00	0.00	3.51	0.00	0.00	2.08	7.22	
เข็นค้ำ ทอดค้ำ	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.88	15.79	9.09	11.11	12.50	6.19	
ทำขนมอาหาร	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	9.09	0.00	1.04	0.52	
ช่างปิ้ง	0.00	1.79	0.00	0.00	1.02	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.52	
ช่างซ่อม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.75	0.00	0.00	1.04	0.52	
ช่างกลโรงงาน	0.00	1.79	0.00	0.00	1.02	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.52	
ช่างยนต์	0.00	0.00	0.00	7.14	1.02	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.52	
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	

ที่มา : จากการศึกษา

ตาราง 5.14 ทัศนคติด้านต่างๆ ของเกษตรกร

ทัศนคติ	เกษตรกรชาย					เกษตรกรหญิง					รวม
	เกษตรกรและนอกเกษตรกร		รวม		Chi-square test ¹	เกษตรกรและนอกเกษตรกร		รวม		Chi-square test ¹	
	เกษตรกร (n=28)	เกษตรกรและนอกเกษตรกร (n=70)	รวม (n=98)	เกษตรกร (n=28)		เกษตรกรและนอกเกษตรกร (n=66)	รวม (n=96)				
ถ้าไม่ปลูกข้าวเองไม่จ้างพอกิน	3.93	3.73	3.79	3.96	4.02	3.97	0.1384	3.88			
การส่งให้ลูกหลานเรียนสูงเป็นสิ่งจำเป็น	4.50	4.76	4.68	4.79	4.80	4.79	0.5800	4.74			
สถานที่ทำงานนอกการเกษตรสบายกว่างานเกษตร ²	3.89	4.10	4.04	3.75	3.76	3.76	0.8057	3.90			
งานเกษตรทำแล้วไม่ก้าวหน้า	3.18	3.57	3.46	2.93	2.68	2.79	0.5973	3.13			
งานนอกเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของครอบครัว ²	3.75	3.91	3.87	3.32	3.85	3.68	0.0130	3.77			
แม้งานเกษตรจะลำบากแต่มีอิสระ	4.64	4.59	4.60	4.50	4.48	4.49	0.9635	4.55			
งานนอกเกษตรให้ออกาสได้ลงทุนและทำหาความสามารถ ²	4.39	4.21	4.27	4.18	3.79	3.91	0.2826	4.09			
ชอบงานนอกเกษตรมากกว่างานเกษตร ²	1.61	3.43	2.91	2.82	3.32	3.18	0.3620	3.04			
งานนอกเกษตรมีความมั่นคงกว่างานเกษตร ²	2.57	2.93	2.83	2.96	2.85	2.90	0.6263	2.86			
งานนอกเกษตรสบายกว่างานเกษตร ²	4.36	4.26	4.29	4.11	3.89	3.97	0.9682	4.13			
งานนอกเกษตรมีเกียรติกว่างานเกษตร ²	4.07	4.01	4.03	3.96	3.18	3.44	0.0787	3.74			
งานนอกเกษตรมีสังคมทันสมัยกว่างานเกษตร ²	4.46	4.39	4.41	4.04	3.95	3.99	0.9705	4.20			
งานนอกเกษตรมีสุขภาพที่ดีกว่างานเกษตร ²	4.21	3.76	3.89	3.68	3.68	3.70	0.9353	3.79			
งานนอกเกษตรมีโอกาสดำเนินชีวิตดีกว่ามากกว่างานเกษตร ²	4.04	3.97	3.99	3.82	3.68	3.74	0.8400	3.87			
งานนอกเกษตรมีโอกาสดำเนินชีวิตดีกว่ามากกว่างานเกษตร ²	4.75	4.29	4.05	4.32	3.86	3.99	0.1510	4.02			

ที่มา : จากการศึกษา

หมายเหตุ ¹ ระดับนัยสำคัญจากการทดสอบค่า Chi-square ระหว่างคะแนนทัศนคติและลักษณะอาชีพ (เกษตรกร เกษตรและนอกเกษตรกร)

ทัศนคติแสดงโดยคะแนนเฉลี่ย โดยที่เท่ากับ 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2 ไม่เห็นด้วย

3 เกษ

4 เห็นด้วย

5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง

คะแนนเฉลี่ย = ผลรวมคะแนนแต่ละทัศนคติ ÷ จำนวนตัวอย่าง (n)

² ทัศนคติทางด้านการทำนอกร้างนอกเกษตร

ในส่วนของการคิดเห็นต่องานนอกเกษตรนั้นเกษตรกรเห็นว่างานนอกเกษตรเป็นงานเบา มีสังคมที่ทันสมัย ทำท่ายความสามารถ และมีโอกาสได้รับสวัสดิการมากกว่างานเกษตร นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังเห็นด้วยว่า การทำงานนอกเกษตรใช้ความอดทนน้อย มีสุขภาพดี เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ มีเกียรติและรู้สึกชอบมากกว่างานเกษตรตามลำดับ อย่างไรก็ตามความเห็นด้วยเหล่านี้มีระดับไม่สูงมากนัก โดยเฉพาะความรู้สึกชอบงานนอกเกษตรมากกว่างานเกษตรนั้นผู้เห็นด้วยที่ระดับต่ำ (3.04 คะแนน) และสำหรับความคิดเห็นว่างานนอกเกษตรมันคงกว่างานเกษตรนั้นส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย (2.86 คะแนน) ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่รับจ้างรายวันจึงไม่มีสวัสดิการและความมั่นคงที่ดีพอ

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและลักษณะของเกษตรกรชายและหญิง จากการทดสอบค่าสถิติ Chi-square ที่ระดับนัยสำคัญ 90-99% พบว่า ความเห็นของเกษตรกรชายต่อความรู้สึกชอบงานนอกเกษตร ความเห็นต่อการส่งลูกหลานเรียนสูงเป็นสิ่งจำเป็น และงานนอกเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับลักษณะอาชีพของเกษตรกรชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่เกษตรกรชายผู้ทำงานเกษตรร่วมกับงานนอกเกษตรมีความเห็นด้วยที่ระดับคะแนนสูงกว่าเกษตรกรชายผู้ทำงานเกษตรเพียงอย่างเดียว ส่วนความเห็นว่างานนอกเกษตรมีเกียรติกว่างานเกษตรนั้นมีความสัมพันธ์กับลักษณะอาชีพของเกษตรกรชายโดยที่เกษตรกรชายผู้ทำเกษตรเพียงอย่างเดียวมีความเห็นด้วยในระดับสูงกว่าเกษตรกรชายผู้ทำงานเกษตรและนอกเกษตรร่วมกัน สำหรับเกษตรกรหญิงนั้นพบว่า เกษตรกรหญิงมีความเห็นด้วยต่อความเห็นว่างานนอกเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของครอบครัวและงานนอกเกษตรมีเกียรติกว่างานเกษตรแตกต่างกันในลักษณะอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและอายุของเกษตรกรชายและหญิงนั้นพบว่าช่วงอายุของเกษตรกรชายมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการส่งให้ลูกเรียนสูง ทัศนคติต่องานเกษตรทำแล้วไม่ก้าวหน้า และความรู้สึกชอบงานนอกเกษตรมากกว่างานเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจากคะแนนเฉลี่ยพบว่า เกษตรกรชายผู้ที่มีช่วงอายุต่ำจะมีความเห็นด้วยกับทัศนคติต่อการส่งลูกเรียนสูง งานเกษตรทำแล้วไม่ก้าวหน้า และชอบงานนอกเกษตรมากกว่างานเกษตร มากกว่าเกษตรกรชายที่มีช่วงอายุสูง สำหรับเกษตรกรหญิงนั้น พบว่า ช่วงอายุมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกชอบงานนอกเกษตรมากกว่างานเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยของเกษตรกรที่มีอายุสูงพบว่า มีความชอบมากกว่าเกษตรกรผู้ที่มีอายุต่ำกว่า (ตาราง 5.15)

ตาราง 5.15 ทัศนคติของเกษตรกรแยกตามอายุ

ทัศนคติ	คะแนนเฉลี่ย										Chi-square test ¹
	อายุของเกษตรกรชาย (ปี)					อายุของเกษตรกรหญิง (ปี)					
	20-31 (n=11)	31-41 (n=27)	41-51 (n=29)	51-61 (n=23)	60-71 (n=8)	20-30 (n=16)	31-40 (n=32)	41-50 (n=34)	51-60 (n=8)	60-70 (n=6)	
ถ้าไม่ปลูกข้าวเองไม่มีข้าพอกิน	3.82	3.52	3.59	4.39	3.25	4.00	3.75	4.15	4.00	4.00	0.93037
การส่งให้ลูกหลานเรียนสูงเป็นสิ่งที่จำเป็น	5.00	4.78	4.66	4.74	3.87	4.88	4.78	4.79	4.63	4.83	0.71618
สถานที่ทำงานนอกการเกษตรสบายกว่างานเกษตร	3.55	3.41	3.28	3.52	3.25	3.63	3.81	3.59	3.88	4.67	0.20217
งานเกษตรทำแล้วไม่ก้าวหน้า	3.36	2.59	3.03	2.78	3.25	2.19	2.94	2.71	3.25	3.50	0.15894
งานนอกการเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของครอบครัว	3.91	3.63	3.83	3.35	3.25	3.62	3.69	3.74	3.25	4.00	0.96204
แม้งานเกษตรจะลำบากแต่มีอิสระ	4.64	4.63	4.52	4.61	4.37	4.50	4.31	4.62	4.50	4.67	0.34354
ชอบงานนอกการเกษตรมากกว่างานเกษตร	3.18	2.48	2.34	2.48	2.38	3.25	3.09	3.21	2.63	4.00	0.07520
งานนอกเกษตรมีควมมั่นคงกว่างานเกษตร	3.18	2.41	2.69	2.35	2.25	2.56	3.00	2.71	3.13	4.00	0.41778
งานนอกเกษตรมีสังคมทันสมัยกว่างานเกษตร	4.18	3.56	4.07	4.17	3.88	3.94	4.03	3.82	4.25	4.50	0.16469

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ ¹ ระดับนัยสำคัญจากการทดสอบค่า Chi-square ระหว่างคะแนนทัศนคติและอายุ

ทัศนคติ แยก โดยคะแนนเฉลี่ย โดยที่เท่ากับ 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 ไม่เห็นด้วย 3 เฉยๆ 4 เห็นด้วย 5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง

คะแนนเฉลี่ย = ผลรวมคะแนนแต่ละทัศนคติ ÷ จำนวนตัวอย่าง (n)

จุดมุ่งหมายในการทำงานเกษตรของเกษตรกร

สำหรับการพิจารณาความคิดเห็นของเกษตรกรเพื่อทราบถึงจุดมุ่งหมายในการทำเกษตรของเกษตรกรนั้น ได้พิจารณาความคิดเห็นต่อ การผลิต รายได้ และความคาดหวังต่อบุตรหลานของเกษตรกรเป็นรายบุคคล

การคำนึงถึงคุณภาพของผลผลิต สำหรับความคิดเห็นต่อการผลิตทางการเกษตรนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 97.4) คำนึงถึงคุณภาพของผลผลิต โดยมีเหตุผลที่สำคัญ คือ คุณภาพดี ทำให้รายได้ดี (ร้อยละ 80.9) รองลงมาคือ ผลผลิตควรมีคุณภาพตามความต้องการของตลาด (ร้อยละ 13.9) และมีเกษตรกรบางส่วนที่ตอบว่า การผลิตการเกษตรนั้นควรคำนึงถึงคุณภาพของผลผลิต แต่เป็นการคำนึงถึงในเชิงปริมาณ (ร้อยละ 13.9) ส่วนผู้ที่ตอบว่าไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพมีเพียงร้อยละ 1 ซึ่งเป็นเกษตรกรหญิง ตำบลขี้เหล็ก ที่ทำงานเกษตรและนอกเกษตร โดยมีเหตุผลว่าทำการผลิตในปริมาณน้อยและไม่ได้ผลิตเพื่อขาย นอกจากนี้ผู้ที่ไม่แน่ใจว่าการผลิตควรคำนึงถึงคุณภาพหรือไม่นั้น (ร้อยละ 1.5) ให้เหตุผลว่า ได้ผลผลิตเท่าที่เป็นอยู่ก็พอ มีคนรับซื้อตลอด และเมื่อคุณภาพดีขึ้นราคาก็ไม่ดีขึ้น (ตาราง 5.16)

การวางแผนและการจัดการด้านการเงินเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการทำการเกษตร สำหรับความคิดเห็นต่อการวางแผนและการจัดการด้านการเงินนี้เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดต่อการทำการเกษตร (ร้อยละ 97.9) โดยเกษตรกรมีเหตุผลที่สำคัญคือ เพื่อใช้เงินให้เหมาะสมกับเงินทุน (ร้อยละ 60.8) และต้องจัดหาทุนและแหล่งเงินทุนไว้ (ร้อยละ 31.4) ส่วนผู้ที่ตอบว่าไม่เห็นด้วย (ร้อยละ 1) มีเหตุผลว่า ไม่ต้องใช้เงินทุน และใช้ทุนเท่าที่มี ในกรณีที่ตอบว่าเฉยๆ นั้น (ร้อยละ 1) มีเหตุผลคือ ไม่ได้จัดการเรื่องนี้ และลงทุนไม่มาก (ตาราง 5.17)

การจัดการด้านการตลาดเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดต่อความสำเร็จของการทำการเกษตร ต่อความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการตลาด เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จต่อการทำการเกษตรของครอบครัว (ร้อยละ 91.8) โดยมีเหตุผลส่วนใหญ่ คือ ได้ราคาสูง มีรายได้ดี (ร้อยละ 64.4) และ การติดต่อด้านการตลาดไว้ทำให้มีตลาดแน่นอน (ร้อยละ 14.4) ส่วนผู้ที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยนั้น (ร้อยละ 4.1) ส่วนใหญ่เห็นว่าเพราะมีคนมาติดต่อถึงที่อยู่แล้วไม่จำเป็นต้องจัดการใดๆ และสำหรับผู้ที่ตอบว่าไม่แน่ใจนั้น (ร้อยละ 4.1) ส่วนใหญ่เห็นว่าเพราะมีคนมาติดต่อถึงที่ และตนเองไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับด้านตลาดผลผลิตเกษตรของครอบครัว (ตาราง 5.18)

ตาราง 5.16 ความเห็นของเกษตรกรต่อการทำเกษตรควรรถำหนึ่งถึงคุณภาพของผลผลิต

เหตุผล	เกษตรกรชาย						เกษตรกรหญิง						รวม		
	ค.ชีพหลัก			ค.ชีพแบ่ง			ค.ชีพหลัก			ค.ชีพแบ่ง					
	เกษตร	เกษตรและนอกเกษตร	รวม	เกษตร	เกษตรและนอกเกษตร	รวม	ไม่ทำ	เกษตร	เกษตรและนอกเกษตร	รวม	เกษตร	เกษตรและนอกเกษตร		รวม	
	(n=22)	(n=56)	(n=78)	(n=6)	(n=14)	(n=20)	(n=2)	(n=17)	(n=57)	(n=76)	(n=11)	(n=9)		(n=96)	
เห็นด้วย	95.5	100.0	98.7	100.0	100.0	99.0	100.0	100.0	94.7	96.1	90.9	100.0	95.0	95.8	97.42
คุณภาพดีทำให้ขายได้ดี	72.7	85.7	82.1	83.3	100.0	84.7	100.0	94.1	68.4	75.0	72.7	100.0	85.0	77.1	80.93
ผู้บริโภคได้รับสินค้าดี	9.1	0.0	2.6	0.0	7.1	3.1	0.0	0.0	3.5	2.6	0.0	0.0	0.0	2.1	2.58
ผลผลิตควรมีคุณภาพตามความต้องการตลาด	4.5	0.0	1.3	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	3.5	2.6	0.0	0.0	0.0	2.1	1.55
กำลังเงินเพียงพอ	13.6	14.3	14.1	16.7	7.1	13.3	0.0	5.9	21.1	17.1	9.1	0.0	5.0	14.6	13.92
ไม่ระบุเหตุผล	4.5	0.0	1.3	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	9.1	0.0	5.0	1.0	1.03
ไม่แน่ใจ	4.5	0.0	1.3	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	1.8	1.3	9.1	0.0	5.0	2.1	1.55
ได้ผลดีเท่าที่เป็นอยู่ที่พอ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.52
มีคนรับซื้อตลอด	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	9.1	0.0	5.0	1.0	0.52
ราคาไม่ดีขึ้น	4.5	0.0	1.3	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.52
ไม่เห็นด้วย	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.5	2.6	0.0	0.0	0.0	2.1	1.03
ทำไม่ปริมาณน้อย	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.52
ไม่ได้อะไรเลย	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.52

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ร้อยละ

ตาราง 5.17 ความเห็นของเกษตรกรต่อการวางแผน และการจัดการด้านการเงินเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการทำการเกษตร

ร้อยละ

เหตุผล	เกษตรกรชาย						เกษตรกรหญิง						รวม						
	ค.ซีหลัก			ค.ไป่บ่แยง			รวม			ค.ซีหลัก				ค.ไป่บ่แยง			รวม		
	เกษตกร		รวม	เกษตกร		รวม	เกษตกร		รวม	เกษตกร		รวม		เกษตกร		รวม	เกษตกร		รวม
	(n=22)	(n=56)	(n=78)	(n=6)	(n=14)	(n=20)	(n=98)	(n=17)	(n=57)	(n=76)	(n=11)	(n=9)		(n=20)	(n=96)	(n=194)			
เห็นด้วย	100.0	98.2	98.7	100.0	100.0	99.0	100.0	100.0	98.2	98.7	100.0	77.8	90.0	96.9					
เพื่อใช้เงินให้เหมาะสมกับทุน	63.6	60.7	61.5	83.3	57.1	62.2	64.7	56.1	56.1	56.6	72.7	66.7	70.0	59.4					
ทำงานได้ตามเป้าหมาย	0.0	1.8	1.3	0.0	7.1	5.0	2.0	5.9	1.8	2.6	0.0	0.0	0.0	2.1					
ต้องจัดหาทุนและแหล่งเงินทุนไว้	31.8	33.9	33.3	0.0	28.6	30.6	29.4	38.6	36.8	27.3	0.0	0.0	15.0	32.3					
เลือกลงทุนในพื้นที่ที่ให้ผลตอบแทนดี	0.0	0.0	0.0	0.0	7.1	5.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0					
ไม่ระบุ	4.5	1.8	2.6	16.7	0.0	5.0	3.1	50.0	1.8	2.6	9.1	11.1	10.0	4.2					
ไม่เห็นใจ	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	11.1	5.0	1.0					
ไม่ได้จัดการเรื่องนี้	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	11.1	5.0	1.0					
ลงทุนไม่มาก	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5					
ไม่เห็นด้วย	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	11.1	5.0	2.1					
ไม่ต้องใช้เงินทุน	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0					
ใช้ทุนเท่าที่มี	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	11.1	5.0	0.5					

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตาราง 5.18 ความเห็นของเกษตรกรต่อการจัดการด้านการตลาดเป็นเรื่องสำคัญที่สุดต่อความจำเป็นการทำการเกษตรของครอบครัว

เหตุผล	เกษตรกรชาย										เกษตรกรหญิง			รวม (n=194)			
	ค.ซีเหล็ก					ค.โป่งแยง					ค.ซีเหล็ก				ค.โป่งแยง		
	ค.ซีเหล็ก		รวม			ค.โป่งแยง		รวม			ค.ซีเหล็ก		รวม				
	เกษตรกร (n=22)	เกษตรกรและนอกเกษตรกร (n=56)	รวม (n=78)	เกษตรกร (n=6)	เกษตรกรและนอกเกษตรกร (n=14)	รวม (n=20)	เกษตรกร (n=98)	รวม (n=98)	ไม่ทำ (n=2)	เกษตรกร (n=17)	เกษตรกรและนอกเกษตรกร (n=57)	รวม (n=76)	เกษตรกร (n=11)		เกษตรกรและนอกเกษตรกร (n=9)	รวม (n=20)	
เห็นด้วย	95.5	87.5	89.7	100.0	100.0	91.8	91.8	100.0	94.1	94.7	94.7	94.7	72.7	88.9	80.0	91.7	
มีตลาดแน่นอน	9.1	16.1	14.1	0.0	21.4	15.0	14.3	100.0	5.9	14.0	14.5	14.5	9.1	22.2	15.0	14.6	
ได้ราคาสูง รายได้ดี	72.7	66.1	67.9	66.7	50.0	55.0	65.3	0.0	64.7	75.4	71.1	27.3	44.4	35.0	63.5	64.4	
ู้การเคลื่อนไหวตลาด	4.5	5.4	5.1	0.0	0.0	4.1	0.0	0.0	5.9	1.8	2.6	0.0	0.0	0.0	0.0	2.1	
ขายได้ตลอดตัว	0.0	1.8	1.3	16.7	7.1	10.0	3.1	0.0	0.0	1.8	1.3	9.1	11.1	11.1	10.0	3.1	
อื่นๆ	9.1	1.8	3.8	0.0	14.3	10.0	5.1	0.0	17.6	3.5	6.6	18.2	0.0	0.0	10.0	7.3	
ไม่ระบุเหตุผล	0.0	0.0	0.0	16.7	7.1	10.0	2.0	0.0	0.0	0.0	0.0	9.1	11.1	10.0	2.1	2.1	
ไม่แน่ใจ	0.0	5.4	3.8	0.0	0.0	0.0	3.1	0.0	5.9	5.3	5.3	0.0	0.0	5.0	5.2	4.1	
มีคนมาติดต่อถึงที่	0.0	5.4	3.8	0.0	0.0	0.0	3.1	0.0	5.9	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	0.0	2.1	
ไม่เที่ยวซ้ทางด้านตลาด	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.5	2.6	0.0	0.0	0.0	0.0	2.1	
ขายไปเรื่อยๆ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	11.1	5.0	1.0	
ไม่ระบุเหตุผล	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	
ไม่เห็นด้วย	4.5	7.1	6.4	0.0	0.0	0.0	5.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	27.3	0.0	15.0	4.1	
มีคนมาติดต่อถึงที่	4.5	5.4	5.1	0.0	0.0	0.0	4.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	18.2	0.0	10.0	3.1	
ไม่ระบุเหตุผล	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	9.1	0.0	5.0	1.0	1.0	

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

การปรับปรุงและพัฒนาการทำการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64.4) เห็นว่าตน ยังต้องพัฒนาด้านการเกษตรต่อไปเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (ร้อยละ 30.4) ต้องปรับปรุงการจัดการ บังคับการผลิต เมล็ดพันธุ์ (ร้อยละ 6.2) และเพื่อให้ทันสมัยไม่ล้าหลัง (ร้อยละ 5.7) ส่วนผู้ที่เห็นว่า ตนไม่ต้องปรับปรุงและพัฒนาการเกษตรอีกต่อไปนั้น (ร้อยละ 33.5) เนื่องจากเห็นว่าตนมี ประสบการณ์เพียงพอ (ร้อยละ 22.2) อายุมากแล้ว (ร้อยละ 2.6) และทำการปรับปรุงแล้วก็ไม่ได้ ผลดีขึ้น (ร้อยละ 2.1) สำหรับผู้ที่ตอบว่าไม่แน่ใจมีอยู่ ร้อยละ 2.1 (ตาราง 5.19) เนื่องจากเพิ่งเริ่ม ทำ จึงยังไม่ทราบว่าตนพัฒนาเพียงพอหรือไม่

สาเหตุที่ทำเกษตรของเกษตรกร จากการสอบถามถึงการทำเกษตรของเกษตรกรนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีพ่อแม่ทำอาชีพเกษตรมาก่อน โดยในการทำเกษตรของเกษตรกรเองนั้น มี เหตุผลต่างๆ กันออกไป เกษตรกรร้อยละ 29.9 ทำการเกษตรเนื่องจากเป็นอาชีพเดิมของพ่อแม่และ ความรู้ที่น้อย ร้อยละ 21.6 ตอบว่าแม่เป็นอาชีพเดิมของพ่อแม่แต่ตนเองชอบอาชีพเกษตร ร้อยละ 7.7 เห็นว่ามีที่ดินอยากใช้ให้เกิดประโยชน์ ร้อยละ 5.2 ตอบว่าตนต้องการทำเป็นอาชีพเสริมซึ่งใน จำนวนนี้ส่วนใหญ่พ่อแม่ไม่ได้ทำเกษตรมาก่อน นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรบางรายเห็นว่า เพราะงาน เกษตรอิสระ ทำให้มีเงินก้อนเก็บ (ตาราง 5.20)

ความต้องการให้บุตรหลานทำอาชีพเกษตร สำหรับความต้องการของเกษตรกรต่อ ความต้องการให้บุตรหลานทำอาชีพเกษตรต่อไปนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้บุตรหลาน ทำอาชีพเกษตร (ร้อยละ 68.6) โดยมีเหตุผลสำคัญ คือ งานเกษตรลำบาก (ร้อยละ 33) ต้องการให้ บุตรหลานเรียนสูงๆ ทำงานที่มั่นคง (ร้อยละ 16) ต้องการให้ทำงานที่รายได้แน่นอน (ร้อยละ 8.8) รายได้เกษตรไม่แน่นอน (ร้อยละ 6.2) และงานเกษตรเป็นอันตรายต่อสุขภาพ (ร้อยละ 5.7) นอก จากนี้ยังมีเหตุผลอื่นๆ เช่น ทำเกษตรไม่ก้าวหน้า ทุนสูง บุตรหลานไม่มีความถนัดในงานเกษตร และไม่มีทรัพยากรที่ดินเป็นของตนเอง เป็นต้น ส่วนผู้ที่ต้องการให้บุตรหลานทำเกษตรต่อไปนั้น (ร้อยละ 21.6) ส่วนใหญ่ ต้องการให้สืบทอดอาชีพ งานเกษตรให้รายได้ที่แน่นอน เป็นงานหลัก ของครอบครัวและต้องการให้ทำการเกษตรเป็นอาชีพเสริม เป็นต้น มีบางรายที่ต้องการให้บุตร หลานทำเกษตรแต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของบุตรหลานเองด้วย (ร้อยละ 3.1) และสำหรับผู้ ที่ตอบว่าเฉยๆ ต่อความต้องการให้บุตรหลานทำอาชีพเกษตรนั้น ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ขึ้นอยู่กับ ความสมัครใจของบุตรหลาน (ร้อยละ 7.2) (ตาราง 5.21)

ตาราง 5.20 สาเหตุในการทำการเกษตรของเกษตรกร
ร้อยละ

เหตุผล	เกษตรกรชาย						เกษตรกรหญิง						รวม			
	ด.จีเหล็ก			ด.โป่งแยง			ด.จีเหล็ก			ด.โป่งแยง						
	เกษตร	เกษตรและนอกเกษตร	รวม	เกษตร	เกษตรและนอกเกษตร	รวม	ไม่ทำ	เกษตร	เกษตรและนอกเกษตร	รวม	ไม่ทำ	เกษตร		เกษตรและนอกเกษตร	รวม	
	(n=22)	(n=56)	(n=78)	(n=6)	(n=14)	(n=20)	(n=2)	(n=17)	(n=57)	(n=76)	(n=11)	(n=9)		(n=20)	(n=96)	
ความรู้ไม่พอ	45.5	25.0	30.8	0.0	14.3	10.0	26.5	0.0	35.3	21.1	23.7	81.8	55.6	70.0	33.3	29.9
ขอยางเกษตร	27.3	21.4	23.1	50.0	7.1	20.0	22.4	50.0	17.6	24.6	23.7	0.0	22.2	10.0	20.8	21.6
มีที่ดินอยากใช้ให้เกิดประโยชน์	4.5	10.7	9.0	0.0	7.1	5.0	8.2	0.0	11.8	7.0	7.9	9.1	0.0	5.0	7.3	7.7
ทำเป็นอาชีพเสริม	4.5	3.6	3.8	0.0	28.6	20.0	7.1	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	22.2	10.0	3.1	5.2
อาชีพหลักรายได้หลัก	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	5.9	3.5	3.9	0.0	0.0	0.0	3.1	2.1
ทำอาชีพอื่นแล้วไม่ประสบความสำเร็จ	9.1	0.0	2.6	0.0	0.0	0.0	2.0	0.0	5.9	1.8	2.6	0.0	0.0	0.0	2.1	2.1
งานเกษตรชิตระ	4.5	0.0	1.3	33.3	7.1	15.0	4.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.1
มีเงินก่อนเก็บ	0.0	1.8	1.3	16.7	0.0	5.0	2.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	1.5
เพราะเป็นอาชีพของคู่สมรส	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.5	2.6	0.0	0.0	0.0	2.1	1.0
ไม่ชอบอาชีพเกษตรกร	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.5
อื่นๆ	4.5	5.4	5.1	16.7	14.3	15.0	7.1	0.0	5.9	10.5	9.2	9.1	0.0	5.0	8.3	7.7
ไม่ระบุเหตุผล	13.6	30.4	25.6	33.3	21.4	25.0	25.5	50.0	23.5	26.3	26.3	9.1	11.1	10.0	22.9	24.2

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตาราง 5.21 ความคาดหวังของเกษตรกรต่อการทำการเกษตรของบุตรหลาน

ร้อยละ

เหตุผล	เกษตรกรชาย						เกษตรกรหญิง						รวม			
	ต.ปึงแสง			รวม			ต.ปึงแสง			รวม						
	ต.ปึงแสง		รวม	ต.ปึงแสง		รวม	ต.ปึงแสง		รวม	ต.ปึงแสง		รวม				
	เกษตรกร	เกษตกรและนอกเกษตร		เกษตรกร	เกษตกรและนอกเกษตร		เกษตรกร	เกษตกรและนอกเกษตร		เกษตรกร	เกษตกรและนอกเกษตร					
(n=22)	(n=56)	(n=78)	(n=6)	(n=14)	(n=20)	(n=98)	(n=2)	(n=17)	(n=57)	(n=76)	(n=11)	(n=9)	(n=20)	(n=96)	(n=194)	
ไม่	22.7	23.2	23.1	33.3	14.3	20.0	22.4	50.0	11.8	19.3	18.4	45.5	11.1	30.0	20.8	21.6
ต้องการให้เลิกอาชีพ	4.5	8.9	7.7	0.0	0.0	0.0	6.1	0.0	0.0	1.8	1.3	9.1	0.0	5.0	2.1	4.1
ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของลูกด้วย	0.0	3.6	2.6	0.0	0.0	0.0	2.0	0.0	0.0	5.3	3.9	0.0	11.1	5.0	4.2	3.1
ตัดสินใจแน่นอน	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	5.9	5.3	5.3	0.0	0.0	0.0	4.2	2.6
เป็นงานหลัก อาชีพหลัก	9.1	1.8	3.8	0.0	0.0	0.0	3.1	0.0	5.9	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	2.1
ห้ามเป็นอาชีพเสริม	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	5.3	3.9	0.0	0.0	0.0	3.1	2.1
ถ้าริษไม่ไหว	0.0	0.0	0.0	0.0	7.1	5.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	27.3	0.0	15.0	3.1	2.1
ต้องการให้เป็นเกษตรกรที่มีความรู้	0.0	3.6	2.6	0.0	0.0	0.0	2.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	1.5
มีที่ดินอยู่แล้ว	4.5	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	50.0	0.0	1.8	2.6	0.0	0.0	0.0	2.1	1.5
อื่นๆ	4.5	1.8	2.6	33.3	7.1	15.0	5.1	0.0	5.9	0.0	1.3	9.1	0.0	5.0	2.1	3.6
ไม่ระบุเหตุผล	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.5
เคยๆ	9.1	14.3	12.8	0.0	7.1	5.0	11.2	50.0	5.9	7.0	7.9	0.0	0.0	0.0	6.3	8.8
ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของลูก	9.1	12.5	11.5	0.0	7.1	5.0	10.2	50.0	0.0	5.3	5.3	0.0	0.0	0.0	4.2	7.2
อื่นๆ	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	5.9	1.8	2.6	0.0	0.0	0.0	2.1	1.5
ไม่มี	68.2	60.7	62.8	66.7	78.6	75.0	65.3	0.0	82.4	71.9	72.4	54.5	88.9	70.0	71.9	68.6
งานเกษตรง่าย	31.8	26.8	28.2	16.7	28.6	25.0	27.6	0.0	41.2	38.6	38.2	36.4	44.4	40.0	38.5	33.0
ต้องการให้เรียนสูงทำงานมั่นคง	13.6	14.3	14.1	0.0	14.3	10.0	13.3	0.0	11.8	21.1	18.4	18.2	22.2	20.0	18.8	16.0
ต้องการให้ทำงานที่รายได้แน่นอน	9.1	7.1	7.7	16.7	28.6	25.0	11.2	0.0	11.8	3.5	5.3	9.1	11.1	10.0	6.3	8.8
รายได้เกษตรกรไม่แน่นอน	9.1	7.1	7.7	0.0	0.0	0.0	6.1	0.0	11.8	5.3	6.6	0.0	11.1	5.0	6.3	6.2
เกษตรอันตรายต่อสุขภาพ	4.5	5.4	5.1	33.3	28.6	30.0	10.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	11.1	5.0	1.0	5.7
ทำเกษตรไม่ก้าวหน้า	9.1	1.8	3.8	0.0	0.0	0.0	3.1	0.0	0.0	7.0	5.3	0.0	0.0	0.0	4.2	3.6
อื่นๆ	4.5	10.7	9.0	0.0	7.1	5.0	8.2	0.0	11.8	5.3	6.6	0.0	0.0	0.0	5.2	6.7
ไม่ระบุเหตุผล	4.5	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	1.0
ไม่ออกความคิดเห็น	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	1.0

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

การใช้เวลาทำงานและการมีรายได้ในงานเกษตรและนอกเกษตร ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการใช้เวลาทำงานเกษตรนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่า การทำการเกษตรไม่จำเป็นต้องช่วยกันไถนาโดยไม่ออกไปทำงานนอกไร่นาเลย (ร้อยละ 56.7) เนื่องจากควรทำงานอื่นด้วยเพื่อเพิ่มรายได้ (ร้อยละ 27.3) ออกไปทำงานอื่นเมื่อเสร็จจากงานในไร่นาของตน (ร้อยละ 17) และทำเกษตรอย่างเดียวไม่พอกับค่าใช้จ่าย (ร้อยละ 12.4) นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอื่น เช่น ทำเกษตรอย่างเดียวไม่มั่นคง มีคนในบ้านทำแทนได้ หรือจ้างแรงงานแทนได้ เป็นต้น ส่วนผู้ที่เห็นว่า เกษตรกรที่ดีควรช่วยกันทำงานในไร่นาโดยไม่ออกไปทำงานอื่น (ร้อยละ 38.7) ส่วนใหญ่ เห็นว่าควรดูแลพืชผลให้เต็มที่ (ร้อยละ 17) งานเกษตรต้องใช้เวลาไปทำงานอื่น (ร้อยละ 4.6) ควรอยู่ช่วยกันเนื่องจากค่าแรงแพง (ร้อยละ 4.1) และควรทำประโยชน์ที่ดินให้เต็มที่ (ร้อยละ 4.1) นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอื่นๆ เช่น งานเกษตรอิสระ ได้อยู่กับครอบครัว เป็นต้น ส่วนผู้ที่ไม่แน่ใจ (ร้อยละ 3.6) เนื่องจากเห็นว่างานเกษตรอย่างเดียวอาจมีรายได้ไม่พอใช้จ่าย หรือรายได้จากการเกษตรพอใช้แต่ถ้าทำงานอื่นก็ทำให้รายได้ของครอบครัวเพิ่มขึ้น (ตาราง 5.22) และเมื่อสอบถามถึงความเห็นต่อการมีรายได้จากทั้งการทำงานเกษตรและนอกเกษตรนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าครอบครัวควรมีรายได้จากทั้งงานเกษตรและนอกเกษตร (ร้อยละ 93.3) (ตาราง 5.23) โดยมีเหตุผลที่สำคัญ คือ ทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มส่งผลให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น (90.2) สำหรับผู้ที่ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ 3.1) มีความเห็นต่างกันไปคือ ต้องทำงานเกษตรให้เต็มที่ ทำเกษตรอย่างเดียวก็มีรายได้เพียงพอ และทำนอกเกษตรอย่างเดียวก็มีรายได้เพียงพอ ส่วนผู้ที่ตอบว่าไม่แน่ใจ (ร้อยละ 3.6) เนื่องจากเห็นว่า รายได้จากนอกเกษตรไม่แน่นอน และขึ้นอยู่กับประเภทของงานนอกเกษตร

ตาราง 5.22 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการช่วยกันไถนไร่ของสมาชิกในครัวเรือนโดยไม่ออกไปทำงานนอกเกษตร

วัตถุประสงค์	เกษตรกรชาย						เกษตรกรหญิง						รวม	
	ต.สีห์ตุ๊ก			ต.โป่งแยง			ต.สีห์ตุ๊ก			ต.โป่งแยง				
	เกษตร	เกษตรและนอกเกษตร	รวม	เกษตร	เกษตรและนอกเกษตร	รวม	ไม่ทำ	เกษตร	เกษตรและนอกเกษตร	รวม	เกษตร	เกษตรและนอกเกษตร		รวม
	(n=22)	(n=56)	(n=78)	(n=6)	(n=14)	(n=20)	(n=2)	(n=17)	(n=57)	(n=76)	(n=11)	(n=9)		(n=20)
เห็นด้วย	54.5	28.6	35.9	33.3	57.1	50.0	41.2	31.6	34.2	54.5	55.6	55.0	38.5	38.7
ไม่เห็นด้วย	22.7	8.9	12.8	16.7	28.6	25.0	35.3	15.8	19.7	18.2	11.1	15.0	18.8	17.0
ไม่ตอบ	4.5	5.4	5.1	16.7	0.0	5.0	0.0	5.9	2.6	18.2	0.0	10.0	4.2	4.6
ไม่แน่ใจ	0.0	3.6	2.6	0.0	7.1	5.0	0.0	5.3	3.9	9.1	11.1	10.0	5.2	4.1
ไม่ทราบ	4.5	1.8	2.6	0.0	7.1	5.0	0.0	3.5	3.9	0.0	0.0	0.0	3.1	3.1
ไม่สนใจ	4.5	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	33.3	15.0	4.2	2.6
ไม่ทราบ	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	1.3	9.1	0.0	5.0	2.1	1.5
ไม่สนใจ	4.5	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5
ไม่สนใจ	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5
ไม่สนใจ	13.6	5.4	7.7	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	3.6
ไม่สนใจ	0.0	0.0	0.0	0.0	14.3	10.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0
ไม่สนใจ	0.0	3.6	2.6	0.0	7.1	5.0	0.0	11.8	3.9	9.1	0.0	5.0	4.2	3.6
ไม่สนใจ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.9	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.5
ไม่สนใจ	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5
ไม่สนใจ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5
ไม่สนใจ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5
ไม่สนใจ	45.5	66.1	60.3	66.7	35.7	45.0	57.1	66.7	60.5	36.4	44.4	40.0	56.3	56.7
ไม่สนใจ	0.0	19.6	14.1	0.0	14.3	10.0	13.3	5.9	13.2	0.0	11.1	5.0	11.5	12.4
ไม่สนใจ	13.6	32.1	26.9	50.0	7.1	20.0	25.5	23.5	30.3	27.3	22.2	25.0	29.2	27.3
ไม่สนใจ	13.6	17.9	16.7	16.7	7.1	10.0	15.3	29.4	21.1	9.1	11.1	10.0	18.8	17.0
ไม่สนใจ	4.5	1.8	2.6	0.0	7.1	5.0	3.1	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	2.1
ไม่สนใจ	0.0	1.8	1.3	0.0	7.1	5.0	2.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0
ไม่สนใจ	13.6	1.8	5.1	0.0	0.0	0.0	4.1	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	1.0	2.6

ที่มา : จากกรสำรวจ

หมายเหตุ : คอบได้มากกว่า 1 เกือบ

ตาราง 5.23 ความเห็นของเกษตรกรต่อการมีรายได้จากฟาร์มเลี้ยงไก่และการเกษตรและนอกเกษตรของครอบครัว

เหตุผล	เกษตรกรชาย										เกษตรกรหญิง						รวม
	ต.จีเหล็ก					ต.โป่งแยง					ต.จีเหล็ก			ต.โป่งแยง			
	เกษตร		เกษตรและนอกเกษตร		รวม	เกษตร		เกษตรและนอกเกษตร		รวม	เกษตร		เกษตรและนอกเกษตร		รวม		
	(n=22)	(n=56)	(n=78)	(n=6)	(n=14)	(n=20)	(n=98)	(n=2)	(n=17)	(n=57)	(n=76)	(n=11)	(n=9)	(n=20)	(n=96)		
เห็นด้วย	86.4	96.4	93.6	83.3	100.0	95.0	93.9	100.0	94.1	91.2	92.1	100.0	95.0	92.7	93.3		
มีรายได้เพิ่ม ความเป็นอยู่ดีขึ้น	72.7	92.9	87.2	83.3	92.9	90.0	87.8	100.0	94.1	91.2	92.1	100.0	95.0	92.7	90.2		
ใช้เวลารว่างให้เป็นประโยชน์	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5		
มีประสบการณ์ด้านนอกเกษตร	4.5	0.0	1.3	0.0	7.1	5.0	2.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0		
ไม่ระบุเหตุผล	9.1	1.8	3.8	0.0	7.1	5.0	4.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.1		
ไม่เห็นใจ	4.5	1.8	2.6	0.0	0.0	0.0	2.0	0.0	5.9	5.3	5.3	0.0	5.0	5.2	3.6		
รายได้จากนอกเกษตรไม่แน่นอน	4.5	1.8	2.6	0.0	0.0	0.0	2.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0		
ขึ้นอยู่กับประเภทงาน	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	1.3	0.0	0.0	1.0	0.5		
ไม่ระบุเหตุผล	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.9	3.5	3.9	0.0	5.0	4.2	2.1		
ไม่เห็นด้วย	9.1	1.8	3.8	16.7	0.0	5.0	4.1	0.0	0.0	3.5	2.6	0.0	0.0	2.1	3.1		
ต้องทำงานเกษตรให้เต็มที่	4.5	0.0	1.3	16.7	0.0	5.0	2.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0		
ทำเกษตรอย่างเต็มที่มีรายได้เพียงพอ	4.5	1.8	2.6	0.0	0.0	0.0	2.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0		
ทำนอกเกษตรอย่างเต็มที่มีรายได้เพียงพอ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.5	2.6	0.0	0.0	2.1	1.0		

ที่มา : จากการศึกษา

หมายเหตุ : ตอบ ได้มากกว่า 1 คำตอบ

ร้อยละ

สรุป

การตัดสินใจเพื่อเลือกทำการเกษตรของครัวเรือนเป็นการตัดสินใจโดยหัวหน้าครัวเรือนเพียงอย่างเดียว พอๆ กับการตัดสินใจโดยหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกครัวเรือนร่วมกัน ซึ่งการตัดสินใจทำกิจกรรมทางการเกษตรหรือนอกเกษตรในช่วงฤดูการทำนาหรือหลังนานั้น ครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เห็นว่าตนเป็นครัวเรือนเกษตรหรือครัวเรือนนอกเกษตรด้วย (เมื่อพิจารณารายได้และเวลา) เลือกที่จะทำการเกษตรทั้งช่วงนาและช่วงหลังนา โดยครัวเรือนตำบลขี้เหล็กมีเหตุผลที่สำคัญในช่วงนาคือ ต้องการปลูกข้าวไว้บริโภค เป็นงานหลัก และมีที่ดิน ส่วนครัวเรือนตำบลโป่งแยงเลือกทำการเกษตรเนื่องจากสาเหตุสำคัญคือ มีที่ดินและน้ำ อย่างไรก็ตามยังมีผู้ที่เลือกทำงานนอกเกษตรอยู่บ้าง (ร้อยละ 7) โดยมีความเห็นว่างานนอกเกษตรทำให้มีรายได้แน่นอนและเป็นเพราะว่าตนไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง สำหรับช่วงหลังนานั้นเกษตรกรทั้งสองตำบลเลือกทำงานเกษตรด้วยเหตุผลที่สำคัญคือ เป็นงานหลัก มีทรัพยากรน้ำและที่ดิน ส่วนครัวเรือนที่เลือกทำงานนอกเกษตรมีเหตุผลที่สำคัญ คือ รายได้แน่นอน ซึ่งจะเห็นได้ว่า การคำนึงถึงการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพและการมีทรัพยากรอยู่ในครัวเรือนนับเป็นเหตุผลที่สำคัญของการเลือกทำเกษตรและนอกเกษตรของครัวเรือน

เกษตรกรผู้ที่ทำงานนอกเกษตรนั้นส่วนใหญ่ไม่มีคู่สมรสและมีอยู่ในทุกช่วงอายุ เกษตรกรส่วนใหญ่ทำงานนอกเกษตรเนื่องจากมีผู้มาแนะนำหรือติดต่อ และมีเกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่เป็นผู้หางานเอง โดยเฉพาะการเริ่มทำงานของเกษตรกรชายตำบลโป่งแยงและเกษตรกรหญิงตำบลขี้เหล็กนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้หางานเอง อย่างไรก็ตามเกษตรกรยังต้องการการส่งเสริมหรือนำจากผู้อื่นโดยตรง ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ตัดสินใจทำงานนอกเกษตรด้วยเหตุผลที่สำคัญ คือ เพื่อเพิ่มรายได้ และมีเวลาว่าง โดยที่เกษตรกรรู้สึกว่าเป็นอยู่ดีขึ้นเมื่อตนมีรายได้จากนอกเกษตร

สำหรับรายได้จากการทำงานนอกเกษตรนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จัดสรรให้กับค่าใช้จ่ายในบ้าน รองลงมาคือใช้เพื่อการศึกษาของบุตรหลาน โดยให้ความสำคัญกับการนำรายได้มาใช้ในการเกษตรเป็นอันดับ 3 อย่างไรก็ตามพบว่าเกษตรกรชายส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการลงทุนเกษตรมากกว่าการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาบุตร ในขณะที่เกษตรกรหญิงให้ความสำคัญกับการศึกษาบุตรมากกว่าการทำเกษตร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบและหน้าที่ของสามีและภรรยา ระหว่างการประกอบอาชีพของครอบครัว และการดูแลบุตรหลาน

การทำงานนอกเกษตรเกือบไม่มีผลกระทบต่อการทำงานเกษตรของครัวเรือน แต่มีผลให้สภาพสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ และการศึกษาของบุตรหลานดีขึ้น นอกจากนี้เกษตรกรที่ปัจจุบันทำงานนอกเกษตรส่วนใหญ่มีความคิดที่จะยังคงทำงานเกษตรต่อไปในอนาคต ด้วยเหตุผลที่หลากหลายและที่สำคัญ คือ เห็นว่างานเกษตรเป็นรายได้หรืออาชีพหลัก ต้องการใช้ประโยชน์ของ

ทรัพยากรที่ดินให้เต็มที่ งานเกษตรได้เงินเป็นก้อนและเพื่อทำเสริมกันไป ซึ่งเหตุผลส่วนใหญ่ของเกษตรกรนั้น แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรจะยังคงทำอาชีพเกษตรและสามารถทำงานนอกเกษตรร่วมด้วยได้ ในขณะที่มีเกษตรกรบางส่วนคิดจะเลิกทำเกษตรเนื่องจากสุขภาพและการทำการเกษตรนั้นมีต้นทุนสูงแต่มีรายได้ต่ำ

สำหรับเกษตรกรที่ไม่ทำงานนอกเกษตรในปัจจุบันนั้นมีเหตุผลที่สำคัญ คือ ไม่มีเวลาว่าง สุขภาพไม่ดี ไม่มีความรู้ความถนัดในงานนอกเกษตร และสำหรับการทำงานนอกเกษตรในอนาคตนั้นเกษตรกรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.59) ยังคงไม่คิดทำงานนอกเกษตรด้วยเหตุผลที่หลากหลาย เกษตรกรมีเหตุผลที่ไม่ส่งเสริมต่อการทำงานนอกเกษตรเป็นส่วนใหญ่ นั่นคือ เกษตรกรเห็นว่าตนต้องทำงานเกษตรอย่างเต็มที่ และรักษาอาชีพเกษตรที่มีอิสระ มีเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่า ตนไม่มีโอกาสในการทำงานนอกเกษตร

เกษตรกรมีแนวโน้มที่จะทำงานนอกเกษตรร่วมกับงานเกษตรเนื่องจากส่วนใหญ่เห็นว่าเกษตรกรควรทำงานนอกเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้และมีแรงงานครัวเรือนพอที่จะทำได้ทั้งงานเกษตรและงานนอกเกษตร และเห็นว่าครอบครัวควรมีรายได้จากทั้งสองทาง เกษตรกรส่วนใหญ่โดยเฉพาะผู้ทำงานนอกเกษตรร่วมด้วยคิดว่างานนอกเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของครอบครัว ในขณะที่ผู้ทำเกษตรเพียงอย่างเดียวจะเห็นว่า การทำงานนอกเกษตรนั้นมีเกียรติกว่างานเกษตร นอกจากนี้สำหรับเกษตรกรชายที่ทำเกษตรร่วมกับนอกเกษตรนั้นมีความเห็นต่อการส่งลูกหลานเรียนสูงมากกว่าผู้ทำเกษตรเพียงอย่างเดียว ซึ่งเกษตรกรชายที่มีอายุน้อยมีแนวโน้มที่จะทำงานนอกเกษตรเพิ่มขึ้น เนื่องจากเห็นความสำคัญของการส่งลูกหลานเรียนสูง ชอบงานเกษตรมากกว่างานนอกเกษตร และเห็นว่างานเกษตรทำแล้วไม่ก้าวหน้า ในขณะที่เกษตรกรหญิงมีความชอบงานนอกเกษตรเมื่อมีอายุสูงขึ้น

เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเกษตรเนื่องจากมีบิดาและมารดาทำงานเกษตร และความรู้ น้อย หรือไม่มีความรู้ความถนัดในงานนอกเกษตร โดยที่เกษตรกรบางส่วนชอบงานเกษตรด้วย และยังคงเนื่องจากเหตุผลอื่นๆ เช่น ต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินให้เต็มที่ งานเกษตรอิสระ และได้รับเงินเป็นก้อน ซึ่งมีเกษตรกรบางราย (ร้อยละ 5.2) ทำงานเกษตรเป็นอาชีพเสริม โดยบิดาและมารดาของเกษตรกรไม่ได้ทำงานเกษตรมาก่อน เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการทำการเกษตรให้ประสบความสำเร็จได้ต้องคำนึงถึงคุณภาพของผลผลิต มีการวางแผนและการจัดการด้านการตลาดและเงินทุน สำหรับความเห็นต่อการพัฒนาและปรับปรุงการทำการเกษตรนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงเห็นด้วยแต่มีสัดส่วนไม่มาก คือ ร้อยละ 64.4 ซึ่งผู้ที่ไม่คิดพัฒนาการเกษตรต่อไปนั้นเห็นว่า ตนมีประสบการณ์เพียงพอ นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่างานเกษตรลำบากจึงไม่ต้องการให้ลูกหลานทำการเกษตร แต่ต้องการให้ลูกหลานเรียนสูงๆ หรือมีงานดีๆ ทำ